

I

PETRI ANDREAE
MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarii,

IN LIB. PRIMVM PEDACII DIOSCORIDIS
ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Præfatio Dioscoridis.

20 VANQVAM, amicissime Aree, complures non veterum modo, sed recentiorum quoque, de medicamentorum compositione, uiribus, atq; probatione scripserunt; nobis tamen nec uanum, nec à ratione abhorrentem impetum animi ad hoc opus incessisse, tibi ostendere tentabimus. propterea quòd eorum nonnulli absolutum nihil ediderunt, alij plurima, ut ex narratione acceperant, scriptis tradiderunt. Siquidem Bithynus Iolas, & Heraclides Tarentinus, ommissa prorsus herbarum tractatione, rem ipsam paucis perstrinxerunt. neque uerò omnes illi de metallicis quicquam rebus, aut odoramentis memoriæ prodiderunt. Crateuas autem herbarius,

& Andreas medicus, qui cæteris diligentius hac in parte versati videntur, radices multas apprimè uti-

30 les, herbasque aliquas haud quaquam adnotatas reliquerunt. Veruntamen priscorum subscribere oportet sententijs: quos, etsi pauca ipsis referantur accepta, magnam tamen impendisse diligentiam constat. Iunioribus minus assentiendum: è quibus est Iulius Bassus, & Niceratus, & Petronius Niger, & Diodotus, Aselepiada omnes, qui medicinalem materiam uernaculam, cognitamque uulgò, dignam censuerunt, quæ ab ipsis literis exactè mandaretur: & ut medicamentorum uires, probationesque cursim complexi, sic nullo experimento eorum effectus colligentes, inani uerò reddendarum causarum studio uerba fundentes, alia interdum pro alijs scriptitando, rem in aceruum, congeriemque controuersiarum extulerunt. Siquidem qui inter eos egregius habetur Niger, euphorbium nascentis in Italia chamelæ succum esse contendit: androsæmonque eandem herbam cum hyperico esse: quinetiam aloë in Iudæa fossilem nasci: & pleraque his similia falsò exponit, quæ prorsus ueritati refragantur. Quibus coniectura colligi potest, ea non oëculata fide, sed narratione potius

40 ab alijs accepisse. In ordine præterea iidem ipsi aberrarunt, partim eorum discrepantes, nullaque cognatione coniunctas uires collidentes: partim per elementa literarum scripta in ordinem digerentes, quòd facilius memoriæ mandarentur, genera & eorum effectus à sua cognatione disjungentes. Nos uerò ab ineunte, ut ita dicam, iuuenta, iugi desiderio cognoscendæ materiæ allecti, multis regionibus peragratis (nec enim nescis nos militarem uitam exegisse) tuo hortatu commentationem in sex libros contulimus. Quòd opus tibi dicamus, Aree, animi gratitudine obsequentes, ob eum quo nos prosequeris affectu. Etenim natura cum in omnes eruditione excultos, tum uerò in eos, quibus cum tibi eiusdem artis necessitudo intercedit, pronus ad amicitiam esse soles; in nos etiam aliquantò peculiaris. Enimvero non paruum præbet tuæ probitatis argumentum, optimi uiri Licinij Bassi singularis erga te amicitia: quam unà nobiscum degentes nouimus, cum mutuam inter uos beneuolentiam æmulatione dignam intueremur. Admonitum autem te uelim, eosque qui in hosce commentarios incident, ne in uerbis facultatem nostram æstimetis, sed potius adhibitam rebus cum peritia curam. Etenim plurima uisu ipsi exactissimè cognouimus: quædam etiam ex ea, de qua inter omnes conuenit, historia, percunctationeque rerum apud singulos uernacularum, diligenter accepimus. Dabimus igitur operam, ut differenti ab alijs ordine tradito, genera singularum medicinarum, uiresque describantur. Quòd autem necessaria sit medicamentorum doctrina, nemo est ferme qui ignoret: quòd ea & toti arti coniuncta sit, uniuersisque eius partibus efficax administret auxilium. Quare per medicamentorum compositiones, atque misturas, & facta in morbis pericula extendi, & incrementum capessere potest, plurimum conferente singulorum medicaminum cognitione. Quinetiam uernaculam, familiaremque materiam complectemur, ut perfecta sit, quæ a nobis relinquatur, doctrina. Verum in primis curam impendere oportet, ut suis temporibus singula & de-

50

a metantur,

metantur, & recondantur. certè pro horum ratione, medicamenta aut ualent uiribus, aut euanido nulloque munere funguntur. Serena igitur cali constitutione demetenda sunt. magni siquidem refert inter colligendum, si uel squalores, uel imbres infesti sint: quemadmodum si loca, in quibus prodeunt, cliuosa, & uentis exposita sint, & perflata, frigidaque, & aquis carentia: in his enim locis uires eorum longè ualidiores intelliguntur. Contrà, quæ in campeltribus, riguis, & opacis, cæterisque locis à uento silentibus enascuntur, plerunque degenerant, & minus uiribus ualent: multoque magis, si non suo tempore, nec opportunè colligantur, aut si per imbecillitatem intabuerint. Neque ignorandum, hæc sepe pro peculiari loci natura, aut anni clementia, maturius, aut serius adulescere. nonnulla propria in hyeme florent, & folia pariunt: quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est eum prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. Nam qui pullulanti herba duntaxat adfiterit, adultam cognoscere non potest: neque qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum seminisque magnitudinem, & id genus alias peculiare notas, nonnulli, qui olim has rerum uarietates non perspexerunt, magno in errore uersentur. Quæ causa etiam nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia, gramen, quinquifolium, & tussilaginem emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sapius ad uifendas herbas, & earum naturales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. Scire etiãnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus ueratri genera, nigrum, inquam, & candidum, multis edurare annis: reliqua à trimatu inutilia. Quæ uerò fruticosa sunt, sicut stæchas, triflago, polium, abrotonum, seriphum, absinthium, hyssopum, & alia id genus semine prægnantia demetantur. Flores quoque antea, quàm sponte sua decidant. Fructus autem, ut maturi decerpantur, necesse est: & semina, ubi sicari cœperint, priusquàm defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus tum primum cauliculis. Lac, & lacrymæ excipiantur, inciso per summum adolescentiæ uigorem caule: Radices, & liquamenta, corticesue ut recondantur, eximere conuenit, cum herba suis folijs exuuntur. siccantur etiam expurgatæ inibi, locis asperginem non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obstita, aqua elui debent. Flores, & omnia, quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis, nullo situ obductis, reponantur. Nonnunquam charta, aut folijs semina, ut perennent, aptè inuoluuntur. Liquidis medicaminibus densior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis etiam, si modò rara non sit, accommodatur: & lignea, præsertim è buxo: sed ænea uasa ocularijs medicamentis, liquidisque, & omnibus ijs, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem, & medullas stagnæ uasis recondi conuenit.

COMMENTARIVS MATHIOLI.

Galenus nauigationes, ut legitima cognosceret simplicia.

Medicamenta adulterabatur etiam Galeni tempore.

QUANTVM oporteat Medicos omnes, qui legitimum in arte nomen sibi comparare student, simplicium quorumcunq; medicamentorum, quæ medicinæ usui competunt, cognitionem, ac facultatem sensibus exactè consequi, non modò hac præfatione declarat Dioscorides Anazarbeus in hac materia cæteris facile princeps; sed id quoque post Dioscoridè admirabili doctrina pluribus in locis memoriæ prodidit grauius auctor Galenus: qui hac in re præ cæteris Dioscoridè secutus (ut eius luculentissima monumenta passim attestantur) in simplicium medicamentorum uiribus, ac facultatibus indagandis, relicta (hoc etiam ipse fatetur) Dioscoridi historiariæ palma, omnes, qui in hac materia scripserunt, longè admodum superant. Quippe tantæ animi propensione oblectationeque cognoscendorum simplicium captus fuit (sciebat enim non posse ritè se dici medicum sine eorum scientia) ut nullo magis laboris metu, nullis periculis deterritus, in Lemnum, Cyprum, Syriam nauigauerit, atque alias plurimas peragere uerit regiones, ea demum causas, ut quæ legitima et sincera, quæque spuria & adulterata essent medicamenta, certò dignoscere posset. Quapropter lib. III. de medic. comp. per generata scriptum reliquit: Hinc enim puto bonæ indolis iuuenes incitatum iri, ut medicamentorum materiã cognoscant, ipsimet insipientes, non semel aut bis, sed frequenter: quoniam sensibilibus rerum cognitio sedula inspectione perficitur: cuius rei euidentissimum est indicium, quòd gemini per omnia similes esse nobis uideantur, differentes autem ijs, qui ipsos inspicere consueuerunt. Itaque herbarum, fruticum, & arborum materiã, priusquam è terra eximantur, contemplari pulcherrimū est, dum fructus uidelicet et futuri sunt, dum eduntur, dum auferuntur, & dum uigent. Hæc siquidem continua eorum speculatio docet te, quando potissimum ipsos commodè decerpas, ac in siccis domunculis repositos custodias. Vos ergo admonco, amici, ut in hoc quoque me sequamini, si artis opera pulchrè obire uolueritis. Nouistis enim, quomodo ex omni natione præstantissima quotannis mihi afferantur medicamenta, eo quòd perditis illi omnigenarum rerum cõemptores (Græci ἐπιπορευταὶ uocant) uarijs modis ea contaminant. Præstiterat forsitan non hos solum, sed multò magis etiã mercatores, qui illa aduehant, incusare, atque his multò magis ipsos herbarios. item nihil minus eos, qui radicum liquores, succos, fructus, flores, & germina ex montibus in urbes conferunt: hi siquidem omnium primi in eis dolum exercent. Quisquis igitur auxiliorum undique copiam habere uolet, omnis materiæ stirpium, animalium, & metallorum, tum aliorum terrestrium corporum, quæ ad medicinæ usum ducimus, expertus esto, ut ex eis et exacta, et notha cognoscat. Nisi enim hoc modo instructus ad præsentis operis præsidia ueniat, uerbò tenus quidem medendi methodum sciet, opus uerò nullum ipsa dignum perficiet. Et primo

de antidotis: Medicus autem (inquit) omnium stirpium, si fieri potest, peritiam habeat, consulo: sin minus plerum saltem, quibus frequenter utimur. Earum genera quisquis toto ætatis illarum decursu nouerit, multis in partibus orbis terrarum reperiet, ut ego in Italia multis in locis inueni: quæ nec quando pullulant, nec quando crescunt, nouerunt isti, qui sic eas stirpes tantummodo cognoscunt. Hæc Galenus. Ex quibus satis medicis omnibus perspicuum est, non posse quenquam sine certa simplicium medicamentorum cognitione, nec morbis ratione mederi, neque artem recta methodo exercere, nec nisi fortuna quadam, uel naturæ ipsius robore ægros sanare. Neque enim ullo pacto eis ad stipulandum censeo (ut medicorum plerique faciunt, & ij sepe, qui primas sibi deferri existimant) qui compositis tantum officinarum medicamentis, ipsiq; admodum uulgaribus contenti sunt. Nam cum satis sibi fore persuadeant, scire Diacatholicum omnes in uniuersum humores deicere, Deiectorium è succo rosarum flauam bilem, 10 Diacnicum pituitam, Diasenam, & Catapotia ex cæruleo atram bilem, Coccia caput & cerebrum expurgare; sicuti, quæ Lucida nuncupant, oculis, & quæ ex hermodactylis dicuntur, ac quæ Fœtida uocantur, arbriticis esse peridonea, nihil ultra requirunt: quin potius scire negligunt, è quibus ea simplicibus componantur medicamenta, & an ijs ea insint iures, quæ suis nominibus pollicentur. an simplicia, quibus conflantur, legitima sint an spuria, sincera an adulterata, recentia an exoleta, sicca an humore, uel situ corrupta, an suo tempore, & opportune decerpta, sole siccata, an umbra, an igne, ut sæpius in temporis angustia officinis fieri solet. Neque unquam animaduertunt, quod deiectorijs medicamentis, quæ nostro æuo parantur ad bilem deiciendam, semper Scammonium lacte tithymalorum, ac pityusa adulteratum, magno ægorum detrimento immiscet. Iis uero, quæ pituitam ducunt, sepe legitimi Turpeti loco, modo pityusæ, modo thapsiæ, modo pæoniæ radicum cortices imponunt, quæ impostorum mangonio ita Turpetum referunt, ut non seplasiariorum modo, sed etiam medicorum quorumcunque oculos sepe numero fallant, nisi fraus gustu, & legitimi Turpeti scrutinio, & collatione deprehendatur. In Catapotijs deinde, quæ ex hermodactylis uocant, ephemerum Colchicum legitimi hermodactyli utce, in Fœtidis uero eicutæ semen pro agrestis rutæ semine, quorum utrunque mortiferum est medicamentum, omnes iniiciunt. Adde præter hæc, quod sepe numero medicamenta ex ijs simplicibus componunt, quæ etate exoleta, nihil uiribus præstant. quo fit, ut penitus euanida, ac inualida reperiantur. Quod etsi quandoque malitia, ac propria artificum impostura fiat; id tamen plerumque accidit, ex ipsorum tum incuria, tum etiam imperitia. nam pauci, uel potius nulli habentur pharmacopole (cos semper excipio, qui simplicium historias amplexantur) qui supposititijs, ipsiq; innumeris non utantur simplicibus. Nanque avaro utuntur pro bacchare, cytiso pro trifolio, syluestri loto pro fertula Campana, colutea pro sena, acoro odorati calami nice, cypero pro galanga, hieracio pro soncho, sphondylia pro acantho, chondrilla pro eichorio, agresti lactuca pro intubo, ophioscorodo pro scordio, quibusdam arborum lacrymis pro succino, thapsia pro turpeto, picæ pro pissasphalto, resina larigna pro abiogna, & legitima terebinthina, 30 phyllitide pro aspleno, obscuris quibusdam radicibus pro meo, peucedano, & costo. Ad hæc casiam pro cinnamomo usurpant, santala pro aspalatho, lacem ex brasilio & cocco infectorio confectam pro canamo, Rhodium oleastrum pro agallocho, ossa & carnem humanam pro mumia, macim pro macere, chartam pro papyro, crespinum (sic enim uulgo uocant aculeatam quandam plantam) pro oxyacantha, conuoluulium, siue leuem simlacem pro ligustro, agrestium prunorum succum pro acacia, succum uero baccarum ligustri, & periclymeni pro lycio, nucem, quas Arabes uomicas appellant, pro metellis ita uocatis, caneros pro ganmaris, ranunculum pro coronopo, saponariam uulgo dictam pro struthio, carduum, quem benedictum nominant, pariterq; chamæleonem album pro leucacantha, parthenium pro artemisia, cotulam fœtidam appellatam pro parthenio, canis testiculos (sic enim radices quedam nominantur) pro satyrio, polium pro chamæpity, paronychiam, & trichomanem pro adianto. Cadmia præterea officinis ferè omnibus pompholygem refert, ærugo æris florem, æris squama stomomatis (quod chalybem dictum putamus) squamam, sandyx minuum, terra quedam mangonizata sphragidem lemniam, salnitrum nitrum, & aphonitrum. Alia denique plura, ac diuersa simplicia medicamenta sunt, quæ ubique locorum apud uarias nationes, huius, uel illius uicæ nulla penitus ratione indifferenter subiiciuntur, ubi tum prauum, tum spurium sibi iandiu uendicant usum. quæ, ne uerbosus rem hanc prosequi uideamur, silentio prætermittenda censemus. Hæc autem pluribus in locis non euenirent, si medici omnes ueram, & exquisitam simplicium rerum doctrinam consequerentur, quam maxime, & iure consequi deberent. Quippe materię huius peritiam assecuti, & errorum cognitionem nacti, ne seplasiarj in eiusmodi uersarentur scandalis, obstarent: neque eis ulla unquam medicamenta confici permitterent, nisi sibi prius perspectis, cognitis, ac probatis simplicibus, quæ in ipsis componendis expetuntur. Denique itaque iam operam imperiti, ut huiusceteri materię cognitionem exactè consequantur. quandoquidem artificij nihil quidem execrabilius, ac turpius esse potest, 40 quam suæ artis subiectum, & instrumenta ignorare. Quod sanè unicuique medico usu euenire comperimus, qui non modo alienis utitur misturis, sed nec simplicia quidem, nec eorum facultates nouit. Proinde scite à Galeno dictum est lib. VII. & VIII. de composit. medic. secundum locos; quod non poterit is, ex quo ordine eiusdem generis medicamentorum compositum sit, cognoscere, num ex mollissimo, an uehementissimo, aut medio, aut alio aliquo inter hunc, & alios intermedio, qui singulorum simplicium potestatem exactè antea non perceperit. Veruntamen nemo in hac materia se peritum euadere confidat assidua tantum librorum lectione, etsi eos quidem grauissimi conscripserint auctores, nisi se sæpius ad uiscendas stirpes se cõtulerit, et quod à præceptore in herbarum agnitione diu exercitato, digni demonstratione prius fuerit doctus, ac oculorum sensu, gustatuq; uarijs anni temporibus omnia hæc diligenter omni ex parte perpendant. Id enim, cum maxime perpendisset Galenus (ut sexti libri de simplicium med. facul. præfatione legitur) inquit. Equidem non possem non accusare & illos quoq; qui primi herbarum formas scriptis docere sunt conati, cum melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non ad simulari ijs, qui ex libris procedunt gubernatores. nam sic et uerior, & manifestior esset doctrina, non herbarum modo, & fruticum, arborumq; sed et aliorum omnium

Sine simplicium cognitione maxima est medendi ratio.

Officinarum lapsus.

Officinarum abusus & ignorantia.

Simplicium peritiam nemo potest adipisci ex librorum lectione.

Herbarum forma descriptarum conferunt.

Scripta quorū
cōmendat Ga
lenus.

Simpliciu per
ritia a præce
ptoribus, non
ex libris com
paratur.

Impositores
quādoque et
peritos deci
piunt.

Stirpes folia
immutantes.

Stirpium ima
gines parum,
uel nihil pro
funt ad simpli
cia dignoscen
da.

nium medicaminum. Verum enimvero si omnino libris est opus, quis adeo miser est, ut præteritis scriptis Dioscoridis, Nigri, Heraclidis, Crateuæ, et aliorum innumerorum, qui in arte ipsa consenuerunt, libros grammaticos scribentis incantationes, transformationes, & decanorum, demoniorumq; herbas sacras perferat? Et libro primo de alimentorum facultatibus: Optima (inquit) illa doctrina est, quæ uiua uoce traditur. neq; enim quisquam ex libro nauclerus, aut alterius artis artifex euadit. In hoc nauq; comparati sunt libri, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus, monumenta, nõ ut rudes & ignari per illos doctrinam perfectam assequamur. Quod si qui sint, qui præceptoribus careant, uelintq; ijs, quæ luculentè, ac copiosè sunt scripta (qui nobis scribendi mos est) diligenter incumbere, magnum ijs fructum capient, præsertim si eadem relegere identidem non grauentur. Et primo de antidotis: Quod si nullo (ait) monstrante ex libri alicuius lectione, quales sunt commentarij Heraclidis, Crateuæ, Dioscoridis, aliorumq; quorundam in simplicium medicaminum cognitionem peruenire aliquis uelit, longè maiore ipsi opus est inspectione, ut exactè singulorum medicinarum uirtutes, ac utia diiudicare sciat. Nam qui simplices medicinas diuendunt, tam callidè illarū quasdam concinnant adulterantq; ut etiam exercitatisimos in eis decipiant. Quare idem Galenus lib. 1x. de simpl. medic. facultatibus in diphyrgis mentione ita scriptum reliquit. Adijciam huic, qui de illo habetur, sermoni, rem non modo de diphyrgis scitu uilem, sed & de Lemnia sphragide, & pompholyge, & opobalsamo, & lycio Indico. Nam etiamnum adolescens didici hæc ita præparare, ut à ueris natiuisq; nihil differre uiderentur. Erat autem qui me docebat ingenti mercede, homo curiosissimus, non in his tantum, sed & alijs similibus. Itaq; in Lemnum, in Ciprum, in Palaestinam Syrian eo studio nauigauit, ut medicamentorum istorum cuiusq; multam copiam, quæ in omnem uitam meam satis foret, reponerem. Sed & Lycium Indicum cum aloë Indica id temporis commodum accipere contigit, cum à Palestina iter reflecterem: cum persuasum haberem, eo quod à camelis cum tota sarcina aduectum esset, proculdubio id esse Indicum: quodq; adulteratum haud nosci ab ijs, qui portassent, posset, propterea quod materia, ex qua id præparatur, illis in locis haud nasceretur. Porro satius usum est mihi illegitimorum compositiones haudquam adscribere, utpote cum homines scelerati in lucro ponant talia posse discere. Nec enim necessarium est cum uerorum ac germanorum notis ac indicijs, adulterandorum nosse compositiones, cum nihil ad ea discernenda conferant: imò optem, si queam, quæ à maioribus me perperam conficiendorum atq; adulterandorum medicaminum proditæ sunt compositiones, omnes prorsum delere atque extirpare. hætenus Galenus. Ex cuius uerbis manifestè percipi potest, ex libris dumtaxat non posse in simplicium agnitione peritum fieri quencquam, etiam si in ipsis stirpium imagines uidentibus per similes omni exquisito artificio fuerint adiectæ. Siquidem (ut hac in præfatione scribit Dioscorides, & locis iam citatis asserit Galenus) qui in stirpium historia peritissimus euadere cupit, illum quidem uiuas omnium plantarum non semel tantum, sed diuersis anni temporibus inspicere oportet. Quandoquidem plantæ ipsæ folia aliàs exhibent, cum prima germinatione emergunt, aliàs cum adolefcunt, & caulè edunt, aliàs ubi flores erumpunt, & aliàs ubi siccescentes maturum gestant semen. Videmus enim aperte populum nigram, sicuti ricinum, per initia folia explicare rotunda, quæ tamen post tempus huic platani, illi uerò triangulari sectione laciniata uisuntur. Sed contrà hederæ euenit. quippe huic prima statim inuenta triquetra folia insunt, quæ uetustiora iam facta quadantenus rotundantur. Si symbrij aquatici folium cum primis erumpit, rotundum est, cum uerò adoleuit, in erucæ modum laciniatur. Lepidio, et nasturtio folia primo exortu circinata, ac circunquaq; apij ferè modo laciniata emergunt: at cum pubescunt, præ longa oleaceis similia euadunt. Quo etiam modo hortense nostrum uulgo petroselinum uocatum cum suis ludere ceranimus. Lathyrus amygdalinis folijs caulem uestit, quæ in cacumine ita prioris formæ obliuiscuntur, ut in aristolochiæ, aut hederæ circa totum caulem folia promit tam crebra, acuta, implicata, densa, ac minuta, ut nucamenti speciem quandam referant. Sunt & aliæ nonnullæ, quæ has foliorum mutationes per tempora ostendunt, quarum nomina breuiter tati consulentes nunc prætereunda censemus. At fieri quidem nequit, ut huiuscemodi stirpium uariationes ex libris, in quibus figuræ expresse, atq; etiam coloribus exornatæ habentur, omnes obseruari possint. quandoquidem plantæ ipsæ appictæ ex tot uarijsq; unam nobis dumtaxat imaginem representant. Huc etiam illud accedit, quod ea, quæ picturæ artificio fiunt, etsi ex optimi artificis penicillo emergant, nunquam tamen naturalium rerum lineamenta ad unguè referre, ac exprimere queunt, quauis etiam naturam exactissimè imitentur. Eadem ratione putauerim ex cuiuslibet grauisimi auctoris commentarijs, qui stirpium historiam continent, neminem absolutam earum notionem unquam adepturum esse, quæ maxime medicis requiritur. quippe quod ijs suis simplicium monumentis, ac foliorum, caulium, & reliquarum partium historijs, non nisi unam lineamentorum, ac similitudinum enarrationem tradiderint. Quæ tametsi uera sint, nullum tamen præbent mutationis exemplum, ut sepe ac sepius plantis compluribus uarijs totius anni curriculis tum in folijs, tum in caulibus, reliquisq; particulis euenire comperimus. Quo fit, ut hæc uariandi series nullo alio pacto addisci possit, quam longa oculorum exercitatione, dum ætate tota plantæ ipse solo educatæ uirescunt. Cæterum ubi scriptores in suis historijs stirpium notas explicant, illi quidem ferè semper similitudinibus utuntur, acorum exempli gratia, xyridem, gladiolumq; iridi similem reddentes: Meon præterea anetho, cyperum porro, asarum hederæ, phu smyrnio, & hoc illi, & illud huic sepius comparantes. Vnde fieri non potest, quin aliquis, non prius perspectis unà cum doctissimis ac exercitatisimis præceptoribus plantis quibuslibet, cum quibus aliæ inijsse tum similitudinem, tum etiam cognationem narrant auctores; & non habita hoc modo earum ratione, possit unquam ex solis libris cum stirpium imaginibus, uel sine eis editis, in summum & perfectum herbarium euadere. Quamobrem etsi stirpium imagines, quæ magno tum pictorum, tum typographorum studio libris excuduntur, insipientium oculos blandè admōdum detineant, atq; illas prius à nobis cognitæ in memoriā reuocent; magni tamen eas esse emolumentum ijs non crediderim, qui usui & præceptoris auxilio numerosam earundem partem non acceperint prius: quanquam fortasse seculus uulgus existimet. Adhibeant igitur curam ijs, quibus in animo est rei herbariæ peritiā adipisci, ut in primis uiros huius

10

20

30

40

50

huius

huius rei non imperitos sibi preceptores asciscant: deinde ut assuescant per diuersa temporis interstitia, montes adire, ualles, syluas, ac cetera terræ loca, ubi oculis, reliquisq; sensibus simplicia medicamenta inspicere, & cognoscere ualeant. Quos nec pigeat se conferre ad fodinas, ubi metallica & fossilia medicamenta tam diligenter contemplantur, ut legitima quæq; deinde ab adulterinis discernere sciant. Neque solum in fodinis ipsis uersari debent, sed etiam in fornacibus, ubi metalla funduntur. nam ibi & diphrygem, & pompholygem, & spodium, & cadmiam, & argenti spumam, & alia nonnulla dignoscere poterunt: quæ hæc nostra ætate factitia, spuria, et adulterata in myropolijs ferè omnibus habentur. Quin & ad magna emporia, luculentissimasq; ciuitates se conferant, ubi peregrina undiq; importata ueneunt. At certè ridiculi sunt, qui inter legendum tum herbas, tum etiam radices, uana ducti religione, quibusdam uerborum, carminum, & suffusionum superstitionibus uel præcipiunt, quasi uires, & facultates medicamentorum uerbis, & carminum incantationibus infundere, augere, & diminueri uideant, ut stulti, & superstitiosi falso credere, & affirmare non erubescunt. Quos tamen lib. v. de simp. med. facul. superius citato acerrime damnauit Galenus, sic inquit. Et Pamphilus eum in modum tractatum de herbis composuit, uerum is ad fabulas uersus aniles est, simulq; præstigiaturas quasdam, iunctis nonnullis incantationibus, quas, cum herbas colligunt, admurmurant. Et sanè utitur ijs τῶς τῶς τῶς, id est, ad quæ suspenduntur, & ad alias manganas non solum curiosas, & à medicina alienas, sed etiam falsas uniuersas. Ex hac Galeni sententia omnibus palam fit, quòd si modò commentarios aliquos admittamus, omnis omni ex parte superstitiosus, eos tantum legere debeamus, atq; in ijs nauare operam, in quibus uera, & exculpta simplicium doctrina nitet. Quos præsertim posteritati donarunt ij, qui exactam eorum peritiam indefessis laboribus sunt consecuti: inter quos omnium primus est Dioscorides. Ideoq; iure quidem eodem loco cæteris à Galeno præfertur, cum inquit. At Pamphilus, is scilicet, qui libros de herbis composuit, planè ex ijs, quæ uel ipse scribit, præ se fert grammaticum, indicatq; se nec conspexisse herbas, quas exponit, nec uires earum expertum, sed ijs, qui ante ipsum scripsere, fidem habuisse citra ullam explorationem. Hic sanè libros exscripsit frustra annexo ad unamquamque herbam nominum aceruo: deinde etiam exponens, si qua ex homine ferebatur transformatio: tum incantamenta, & libationes, atq; thymiamata, quæ in colligendis illis adhibebantur, adscribens: necnon & alias eiusmodi præstigiaturas nugaces. At Dioscorides Anazarbensis quinque libris materiam omnem utilem absoluit, non herbarum tantum, sed & arborum, & fructuum, & succorum, & liquorum: memorans insuper & metallica omnia, & partes animalium. Et mihi utiq; uidetur omnium perfectissimè tractatum de materia medicamentorum confecisse. Nam licet à maioribus multa de illis bene scripta extant, tamen à nemine omnium æquè de omnibus. Ceterum quæ scripta reliquit Heraclides Tarentinus, & Crateus, et Mantæas, non in ordinem digesta, nec in unum omnia collecta uisuntur, quemadmodum illa, quæ scripsit Dioscorides. Et primo de antidotis uolumine: Ac de omni quidem (inquit) medica materia sufficienter à Dioscoride quinque libris traditum est, à quo tibi discere licet cum alias omnes notas, tum gustu, olfactuq; perceptas, quibus maxime probiora medicamenta à deterioribus cognoscuntur & discernuntur. Hinc ergo auctoritate Galeni satis perspicuum esse potest omnibus medicis, itemq; seplasiarijs, ad quos potissimum spectat rei medicæ cognitio, in ea simpl. medicamentorum facultate Dioscoridem ceteros excellere, & facile primas tenere. Quapropter ab ijs præclarissime ageretur, si eius scripta tantisper legerent ac perlegerent, perpetuoq; in sinu gestarent, donec eum planè sibi familiarem redderent. & hoc quidem eo præsertim tempore facerent, quo à peritissimis præceptoribus uera, ac legitima simplicia tum oculorum, tum gustus, tum olfactus sensibus offeruntur. Quod eò citius ducet illos ad optatum finem, quò magis Dioscoridis præclara scripta castigatissima, & à mendis quam plurimis expurgata reperient. Quinetiam nostris commentarijs, qui præterea Galeno referunt, acceptum ferè quicquid ipse scripsit de simplicium medicamentorum materia, ita dilucidata & illustrata, ut maximam (ni fallor) secum adferant claritatem. Huic igitur soli se dedant, hunc solum sequantur ob iam dictas rationes omnes ij, qui non modò stirpium, sed & reliquorum simplicium medicamentorum doctrinam & facultatem consequi uolunt. Ac contra tum uulgo semper ignaro, tum ijs etiam, qui coxantium ranarum instar, è sordido palustrium aquarum limo caput exerere nequeunt, nugaces, ac penitus deprauatas Pandectas relinquunt, unà cum tenebrosis officinarum Luminaribus, et reliquis mendacibus uoluminibus, ubi simplicium, & compositorum materia ab ijs tractatur, qui uix lactucam nouissent, nisi eorum cœnis frequentissima extitisset: pariterq; urticam, nisi acerrime tangentes pupugisset. Quorum inscitiam animaduersus Galenus, contra eos locutus esse uidetur lib. v. de simpl. med. facul. præfatione breuiter & scitè, sic inquit. Verum abstinentum est à multis mendacibus, multoq; etiam magis fugiendus est Pamphilus, qui ne per somnium quidem herbas uidit, quarum aggreditur figuris perscribere. nam id genus hominum (quomodo assimilauit eos Heraclides Tarentinus) simillimum est præconibus, qui formam ac notas fugiuiu mancipij, licet ipsi non uiderint unquam, præconio tamen publicant. notas enim ab alijs, qui norunt, accipiunt, & ceu cantilenam eas proferunt, ut si forte is, quem præconio indicant, adisteret, agnoscere tamen non possent. Hucusq; Galeni uerba. Quæ longè satis sufficere possunt ad eorum monitionem, qui ad simplicium materiam noscendam per rectum ostium introire cupiunt, & securo totius itineris gressu progredi. Verum in primis, ut opportunè singula demetantur, nosse oportet tempora, quibus maxime plantæ uiribus ualeant. Quapropter à radicibus initium sumentes, dicimus harum uires, sicut etiam aliarum stirpium partium, non eodem anni tempore æquè in omnibus reperiri. quandoquidem aliæ hoc tempore, aliæ uerò illo humore prægnantes deprehenduntur. Tamen si non desint, qui haud quaquam infirmis rationibus innixi, radices è terra eruendæ asserant semper autumnò, cum scilicet folia decidunt, & caules contabescunt. alij uerò inuente uere, priusquam folia concresecant: siquidem hisce temporibus radicibus maior uis inest, quam cæteris partibus. Sed ut ingenue in hac re fatear, quid sentiam, crediderim ego omnino maiorem succi ubertatem inueniri in his, quæ uere effodiuntur, quippe quòd plætæ nondum caules, folia, neque flores emisserint, à quibus omnis radicem succus exhauritur. Sed & rationi consonum mihi uidetur, autumnales radices omnes tum paucioris, tum imbecillioris esse succi, quam uernales, quòd sci-

Vanū & superstitiosū incantationib⁹ uti, dū plætæ effodiuntur.

Dioscorides à Galeno maxime commendatur.

Dioscorides i simplicium medicæ materia primas tenet.

Libri explorandi.

Tempus, quo stirpiū partes legendæ sunt.

Radices quando effodiendæ.

licet pauco ante tempore & caules, & folia, & fructus ediderint. Non tamen inficiari uelim, quod quæ uere le-
guntur, copiosiore, quam par sit, humore redundantes, illoq; longè minus concocto eo, qui in autumnalibus habe-
tur, putredini & corruptioni non sint magis obnoxie, præsertimq; si longo asseruentur tempore. Quare à Diosco-
ride animaduersa, is sanè iussit stirpium radices effodiendas esse, cum stirpes ipsæ folijs exuuntur. Quod cum uarijs
anni temporibus eueniat pro natura diuersarum plantarum, curam impendere oportet, ut suo tempore unaquæq; ra-
dix integrè, si fieri potest, cum omnibus suis adnatis euellatur, & ijs in locis, atq; sub ea cœli constitutione, quam maxi-
mè familiarem habent. Porrò radices abunde nutritæ sint oportet, ac omni putredine, et imbecillitate uacantes: non
ita tamen, ut præ nimio alimento ex pingui solo, ubi nascuntur, accepto, debitam & humoris copiam, & corpulentie
metam excedant, neq; ut eiusdem alimenti inopia inanes, & rugosæ reddantur. Quod cum maxime perspexisset Gale-
nus de iridis radicibus differens libro primo de antidotis: In uniuersum (inquit) ex omni medicinarum genere ille ra-
dices inutiles habentur, quæ inanes sunt, & rugosæ. Atq; illæ quidem deteriores sunt mediocriter nutritis, & medio-
crem magnitudinem nactis, quæ crassitudinis modum excedunt, & plus humoris in se continent, quam illis usu ueniat.
Hæc Galenus. Cæterum ubi radices è terra fuerint exemptæ, primum quidem tandiu aqua clara elui debent, donec
omni undiq; terra, uel limo penitus abstergantur: mox deradi tum à fibris, tum capillamentis omnibus, quibus uniuersim
ferè omnes comantur: postremo sicari eas conuenit omni adhibita cura. Quod si fuerint quales sceniculi, apij, aspara-
gi, rusci, polipodij, rubiæ, intubi, & consimilium, in umbra, ubi orientales uenti respirent, diligenter siccentur. At om-
nino cauendum est, ne sole feriantur: quippe quoniam potior earum pars ab eis prorsus euanesceret, utpote raris &
tenuibus. Verum enim uero si ex eis fuerint, quæ natura crassæ sunt, ueluti gentianæ, helenij, mandragoræ, bryoniæ,
& id genus aliæ, & aer sit nubilus, & hyems, ne in umbra situ tabescant, ac proinde marcescant, in sole ac uento tuto
sicari possunt. Quod comodius fieri potest, si frustatim dissectæ ita tenui funiculo traiciantur, ut partes non se con-
tangant, aut cratibus impositæ quotidiè sepius manibus reuoluantur. Atqui curandum est, ante quam siccentur, ut li-
gnea matrix, quæ omnibus ferè radicibus includitur, ipsi in longum scissis, integra eximatur: quippe omnino inutilis
est, nullamq; uim obtinet. et si gentiana, cyclaminus, aristolochia rotunda, iris, bryonia, centaurium maius, nymphaea,
aliæq; complures absq; matrice suas præ se ferant radices. Siccatas radicibus, quod planè constat eas sine tabe, & te-
redine per tempora adseruari posse, ijs reponantur in locis, ad quæ solares radij non penetrent, neq; fumo pateat ad-
itus, & quæ neq; uliginosa sint, neq; puluerulenta. Sit igitur locus eminens, & siccus, ad septentrionem uergens, uel
etiam ad meridionalem plagam, quando scilicet radices ipsæ non prorsus exiccatae reconderentur: adhibita tamen cu-
ra, ne eo tempore austri humidissimi status admittantur. Ita deniq; recondi, ac seruari possunt tot annis, quot ab inani-
tate, teredine, & tabe uindicari ualeant. Nam etsi quæ tenues sunt, ut asari, pbi, asparagi, rusci, & id genus aliæ, anno
dumtaxat perennent; ueratrum tamen utrunq; quauis radicibus constet tenuibus, ad trigessimum annum usque perdu-
rat. Cæterum demetendi tempus, recondendi locus, perdurandi terminus non modò in radicibus obseruandus, sed &
in cæteris tum stirpiu, tum etiam animaliu partibus, ut in hirci sanguine, lupi iocinore, intestino, ac etiam stercore, uul-
pis pulmone, apri uestica, anguium fenestra, alijsq; consimilibus. Assumantur igitur hæc omnia eo demum anni tempore,
quo magis suis uiribus sunt præditæ, nullo planè modo neglecta temporum ratione, quibus singula decerpi postulant.
Neq; enim damnandi sunt, qui in quibusdam plantis colligendis quædam decreta tempora, nonnullosq; errantium sice-
rum aspectus obseruant: quippe quod apud graues auctores scriptum inuenerint, pæoniæ radices contra comitiales
non esse euellendas, nisi decrecente luna. Quæ quidem opinio non prorsus reprobanda uidetur, nec ad ineptias incan-
tationum, aliarumq; uanitatium, quas stultè (ut Galenus inquit) prodidit Pamphilus, comparanda. Nam cum inferiora
terrestria à superioribus cœlestibus gubernentur, & regantur, fieri maxime potest, ut luna, ut quæ cæteris erranti-
bus sideribus est nobis magis proxima, motuq; uelocissima, maximam cum plantis omnibus, ac rebus quibusuis alijs ha-
beat rationem, tum cum augetur, tum etiam cum minuitur singulis mensibus. Quamobrem non temerè à Galeno pro-
ditum est, abyssum herbam tantum sirio ardente ad canum rabiosorum morsus esse euellendam, sicuti etiam fluuiatiles
cancros ad idem peridoneos. Quo etiam tempore captamus scorpiones, atque anchusa radice cõstat sanguineo succo
madente. Quemadmodum & stirpes, quibus facultas exalfaciens insit, perpetuò in locis calidis, ac siccis demetere
conuenit. Quocirca Hippocrates ad Crateam scribens: Adnitere (inquit) quantum potes, ut nobis montanas maxi-
mè, & in altis collibus nascentes herbas à radicibus refeces: quandoquidem hæc firmiores, atque acriores sunt ijs,
quæ aquosioribus nascuntur locis: idq; quod in montibus terra sit densior, & aer tenuior. nam quod attrahunt, fr-
gidius est. Quinctiam dabis operam, ut flores ex his herbis etiãnum decerpas, quæ circa stagnantes aquas, palu-
des, fluuios, & fontes prodeunt, quas sanè debiles, & exolutas, ac dulcis succi esse scio. Hæc Hippocrates.

Radicu opti-
marum nota.

Radices quo-
modo mundæ
de, siccandæ,
ac conferuan-
dæ sint.

Radices quib.
in locis exic-
catae sint po-
nendæ.

Veratru vtrū-
que triginta
edurat annis.

Non est ab re
certis tempor-
ibus herbas
colligere.

Herbæ quo
pacto legendæ,
siccandæq; sint.

Plantæ, quæ
colligi post u-
lant florib⁹ or
natæ.

Herbæ similiter, atq; radices, legendæ sunt, siccandæ, ac asseruandæ, his tamen demptis, quæ tum in medicina usu,
tum in cibis, tum etiam in obsoniorum condimentis quotidie uirentes usurpantur, ueluti lactuca, intubus tam domestica,
quàm agrestis (cichorium appellant) portulaca, buglossum, beta, atriplex, blitum, brassica, uiola nigra, malua, helxine,
limozostis, ocimum, apium, hyoscyamus, sedum, plantago, asparagus, acanthus, & aliæ complures. Atque nò solum re-
frigerantibus herbis, uerum etiam exalfacientibus recentibus utimur: plerunq; enim ex calida potestate præditis, ui-
rides siccis præponimus, præsertim ubi minus calefacere sit opus: siquidem humor in uirentibus exuberans earum ca-
lorificam facultatem haud parum demulcet. Cuius quidem elassis habentur amaracus, eruea, nasturtium, mentha, absin-
thium, thymus, satureia, ruta, calamintha, sisymbrium, pulegium, abrotonum, & id genus permulta. Sunt præterea &
aliæ, quæ demetiri expetunt, cum primum floribus ornantur, ut centaurium minus, uiola purpurea, origanum, sym-
phytum petræum, pulegium, serpyllum, amaracus, polium, thymus, chamædryis, chamæpitys, anthemis, corysanthe-
mum, stæchas, hyssopum, fumaria, aliæq; cõsimiles plantæ, quas ne longior, quam par sit, esse uidear, ex industria præ-
tereo. Hæc igitur omnia serena cœli constitutione, non nubibus, non imbribus infestis in primis colligantur oportet.

Deinde

Deinde terra expurgata, atq; alijs aduentitijs excrementis amotis diligenter in umbra siccentur. Nisi ex eo genere habeantur, quæ caulis crassitudine, ut in acantho, uel foliorum lentore, crassitie, & humoris exuberantia, ut in portulaca, & eribamo, omnino insolari expetant. quandoquidem si eiusmodi herbe in umbra siccandæ reponantur, dubio procul situ obducentur, & putrescent. Ceterum cum recte siccatæ fuerint, decusso puluere, in sacculis ex corio, uel ligneis capsulis recondantur, ac diligenter claudantur, ne earum uires euanescent. Qua in re errant seplasticariorum plerique, qui herbas iam siccatas in fasciculos digerentes ad officinarum laquearia suspendunt, ubi non solum breui uiribus destituuntur, aeris ambientis exuactione, ac uentorum perflatu, sed etiam in mille sordium sententiam desciscunt: quandoquidem & puluere, & aranearum telis obsidantur, ac inde muscarum stercore, quæ illis die, noctuq; insident, labefactata nigricant. Neque uerò planè laudibus efferendi sunt ij, qui in linteis sacculis, **10** ipsisq; textura admodum raris eas trabibus appendere consueuerunt: quippe æstiuus aer in ipsos penetrans, quicquid boni inest, absimit, & abolet. quin etiam puluere obsitæ corrumpuntur, & contabescunt. Idcirco ut tam herbe, quam radices suas integras asseruent facultates, nihil quidem præstantius, quam eas capsulis tiliaceis, uel piceis, uel fictilibus diligenter clausis reponere, ut docet Hippocrates ad Crateum his uerbis scribens. Omnia medicamenta, quæ succi, & liquores fluidi sunt, in uitreis uasis frantur. quæ uerò folia, aut flores, aut radices sunt in fictilibus nonis probè obturatis, ut ne uentis perflata, medicamenti uigorem, uelut in animi deliquium collapsa, amittant. Quod si Hippocrates in recentibus obseruandum præcipit, id maxime in siccis fieri operæpretium erit. Flores insuper non secus, atque reliquæ plantarum partes, eo tempore colligendi sunt, quo magis suo in uigore consistunt, non autem cùm iam staccescentes decidui euanescent. At capparum flores muria asseruandi, antea quam se explicent, decerpuntur: rosarum uerò cùm non planè explicati uisuntur: ceteri deinde cùm omnino expansis folijs patent. **20** Verùm cùm maiori ex parte omnes ferè flores sint herbis fragiliores, molliores, & tenuiores; idcirco tantum abest, ut in sole siccandi sint, ut ne quidem in umbra, si calida, uel eminentia fuerint loca: quippe, ut solis feruore, sic & aeris calore nimio exoluuntur. Siccentur igitur in locis temperatis, quo tempore sæpius reuoluantur, ne situm contrahant, adhibita etiam cura, ne sicci natuum colorem deperdant. quandoquidem certum est flores, qui inter siccandum à proprio colore degenerant, nullius esse in medicina usus. Flores itaq; in uniuersum sicci ad annum duntaxat, educant, est anthemidis, centaurij, chrysanthemi, millefolij, spartij, & rosarum flores etiam longiori asseruentur tempore, si ligneis arculis optime inclusi diligenter recondantur. Non minori etiam studio sunt colligenda semina tam ea, quæ suis in stirpibus nuda inuascuntur, ut lichospermi, phalaridis, sceniculi, anethi, & cari: uel uasculis, aut capitulis inclusa, ut papaueris, nimphææ, melantlij, hyoscyami, & ocimoidis: aut siliquis tecta, ut fabæ, ciceris, phasoli, dolichis, & lupini: aut corniculis recondita, ut fœni græci, fertulæ Campanæ, sinapis, & erucæ: aut uarijs inuolucris **30** contenta; quam ea, quæ circa medullam quorundam fructuum intus conduntur, quale est mali medici semen, aurantij, limonis, pyrorum, cydoniorum malorum, peponum, & melopeponum, cucurbitæ, & cucumeris. Veruntamen hæc assuere oportet, cùm fructus, à quibus eximuntur, suam maturitatem planè senserint: illa uerò, ubi herba iam sicca, non amplius uirent. Et quamuis multa reperiuntur semina, quæ ad annum ultra suas asseruent uires, ea tamen quotannis renouare satius, ac tutius erit: siquidem pauca sunt, quæ inueterata rancorem non redoleant. quo fit, ut calorem nanciscantur extraneum, & sibi non congenitum. Vbi igitur sicca fuerint semina, arculis ligneis reponantur in locis siccis: facile enim contrahunt locorum humores. Ceterum fructus, quemadmodum pruna, serica, myrti baccæ, cydonia mala, cerasa (quæ uulgò marasces uocant) corna, sorba, ficus, punica mala, & alia id genus, quæ in medicina usum reponuntur, operæpretium est, ut maturi ex arboribus decerpantur: quanquam sorba, ut siccentur, immatura decerpere conueniat. At animaduertendum est, quòd ubi adstrictione, & repressione sit opus, fructus adstringentes ut paululum potius immaturi, quam secus, demetantur oportet. Porro iuglandes, amygdalæ, pistacia, nucleipinei, & auellane non prius ex arboribus excutiantur, quam planè ultimum maturitatis gradum senserint. Id autem rectè cognoscitur, cùm extima inuolucra sponte sua dehiscunt, & arbore concussa unà cum fructibus decidunt, alioquin insolatu contrahuntur, & siderantur. Ex his igitur, qui siccati asseruantur, capsulis ligneis potius, quam saccis recondantur, ne extraneos humores concipiant. Qui uerò per annum recentes reponuntur, aut maiori ex anni parte perdurant, in locis siccis minime asperginem redolentibus appendantur, ut assolet de uuis, pyris, malis cydonijs, & punicis: aut super paleas expandantur, ut fit cum malis, sorbis, ac mespilis: aut hordeo, uel milio sepeliantur, quemadmodum medica, & aurantia mala. Cortices præterea, qui fructibus auferuntur, ut citrijs, punicis, & cucurbitis: quicq; arboribus decerpuntur, ueluti thuri, ligno guaiaco, sambuco, ac fraxino: qui item herbarum radicibus detrahuntur, ut capparum, mandragoræ, thapsiæ, alypiæ, ptyusæ, ac aliarum, non **50** secus sunt siccandi, atque radices: quinetiam similiter reponendi. Succiquoq; utpote in medicina admodum necessarii, omni prorsus diligentia, ac ratione sunt conficiendi, atque ita asseruandi, ut toto anni curriculo putredinem non sentiant. Ii igitur non solum ab herbis eliciantur oportet, sed etiam à radicibus, ac fructibus. Qui è radicibus exprimuntur, ut Cyrenæicus, & glycyrrhizæ, uere quidem parandi sunt, cùm primum folia emergunt. Ex folijs uerò, ante quam stirpes flores edant, & earum caules lignosi fiant. Ex fructibus denique, quidam cùm ipsi ultimam maturitatem senserint, cuiusmodi esse debet malorum puniceorum, citriorum, limonum, & ex myrti baccis: quidam uerò antequam ad plenum maturuerint, ut ex iuglandibus, moris, pyracantha, ligustri baccis, & acacia: quidam ex immaturis adhuc uuis, ut omphacium. Horum omnium nonnulli diu insolati, aut lento igne siccati reponuntur, ut aloës, syluestris cucumeris, absinthij, eupatorij, hypocistidis, glycyrrhizæ, & huiusmodi generis: aliqui uerò humidi, fluxibilesq; reconduntur. Atqui non omnibus eadem est conseruandi ratio: quippe alij paululum primum ad ignem feruefacti, moxq; diligenter defecati, ut fieri solet de succo rosarum, intubi, buglosi, oxalidis, lupulorij, apij, & sceniculi. Alij uerò ignem non experti tantum subsidere permittuntur, ac deinde uasis tandiu transferuntur, do-

Officinarum lapis in herbis siccis reponendis.

Flores quo tempore sint decerpendi, siccandi, ac recedendi.

Flores quando diu durent. Semina quomodo demenda.

Fructus quando decerpendi, & quomodo conseruandi.

Cortices quo siccandi, & reponendi.

Succi quo exprimendi, conseruandiq; sint.

nec defecati pelluceant. Quod fit de succo malorum punicatorum, citriorum, limonum, cydoniorum, & mororum. Veruntamen diligenti admodum animaduersione opus est (ut Galenus inquit lib. VI. de medicamentorum compositione secundum locos) in succis liquidis conseruandis : quandoquidem facile corrumpuntur, nisi feruefactis prius, & mox à fecibus omnibus percolatis, olei parum superponatur, ut optimè norunt solertissimi pharmacopola. Adhæc habentur uaria liquorum genera, quæ quàm plurimis ex plantis distillant, ac defluunt, quorum alij gummi, alij resine, alij lacrymæ uocantur. In gummi genere sunt opopanax, laser, ammoniacum, sagapenum, euphorbium, galbanum, bdellium, myrrha, thus, opocalpasum, sarcocolla, styrax, & id genus alia. In resinarum uerò censu sunt terebinthina, lentiscina, strobilina, pinea, picea, larigna, & abiegna. In lacrymarum deniq; numero sunt lac, quod ex pauca uasculis excipitur, proprie opium appellatum, sc ammonium, quodq; ex thapsia fluit, tithymalorum omnium lac, cancanum, tragacanthæ lacryma, quiq; defluit è uitibus liquor, ex pruno, amygdalo, & ceraso. Quin & illud, quod uulgus Arabicum uocat gummi. quanquam non desunt, qui tam hoc, quàm prunorum, cerasorum, & amygdalorum lacrymæ malint in gummi potius referre, quàm in lacrymas. Sed quoquo modo res habeat, eò tantum summa harum rerum spectat, ut exacta scilicet earum notitia habeatur. quippe non desunt mangones, & impostores, qui eas adulterent, quemadmodum & medicamenta metallica. Postremò si forsitan cuiquam nasuto uideretur Dioscorides non parua erroris culpa suspectus esse, quòd in hac præfatione absolutè pronunciauerit, ex omni herbarum genere solum ueratrum multis edurare annis, reliqua uerò à trimatu inutilia esse, cum tamen in pluribus locis eius sententia reclamet Theophrastus antiquissimus plantarum scriptor; dicimus, ut hos ab huiuscemodi opinione distrahamus, quòd cum Dioscorides extiterit in hac facultate peritissimus, consummatissimus, & omnium facile princeps, grauisimo quoque Galeni testimonio, non modò non credendum uidetur, sed ne cogitandum quidem, quòd non calluerit is omnes stirpium proprietates, quodq; haud studiosè legerit ea, quæ ante ipsum trecentis, aut pluribus annis posteritatis memoriæ mandauerat Theophrastus, & aliorum ueterum plerique: præsertim cum nobis perspicuum sit, quantum in his rebus describendis fuerit ipse apprime fidelis, & diligens. Verum omnibus persuasum esse debet, quòd sicuti in quibusdam locis huius uoluminis scriptura deficit, in alijs spurijs additionibus redundat, in alijsq; quandoque scætet mendis, scriptorum culpa, atque etiam eorum, qui in scribendis, uel excedendis auctorum uoluminibus plus, minusue curæ impenderunt, quàm sua interesset; ita etiam in hac præfatione euenisse facile potuit. Quare pro certo crediderim, longe plura hic desiderari, quàm ea, quæ hac in re tradiderit Theophrastus, qui ueratrum ait triginta perdurare annis, aristolochiam quinque, uel sex, chanæleonta nigrum quadraginta, centaurium maius decem, uel duodecim, pencedanum quinque, aut sex, uitem syluestrem unico duntaxat anno, elaterium centenis annis, ita ut repertum esse attestetur elaterium ducentorum annorum, quod optimum erat, & pretiosum. Harum itaque rerum historias omnes tantum absit, ut credamus non legisse, notasse, ac monumentis tradidisse Dioscoridem, ut ne imaginemur quidem, etsi scriptis suis non extent: quin potius locus iste nobis suspectus & deprauatus habeatur. Idcirco non Dioscoridi, sed scriptorum, & librariorum incuriæ id uitij adscribendum est: quemadmodum additionum redundantia accusantur ij, qui, ut earum auctores essent, ab re hoc opus augere, atq; illustrare existimârunt, quales sunt spurie additiones illæ, quæ plura & Græcorum, & Hebræorum, & Arabum, & Chaldæorum, & Aegyptiorum, & Magorum, & Latinorum, aliarumq; linguarum nomina coaceruant, atq; in omni serè plantarum historia in pluribus uoluminibus Græcis statim occurrunt singulis capitibus. Quæ facile ex Pamphilo deprompta fuerunt: argumento quòd (ut superius dictum est) ei rem hanc uitio uertat Galenus, atq; sine ulla ratione sint in hoc Dioscoridis uolumen importata. Cuius rei nobis postea præbuit testimonium, quòd in quibusdam antiquis bibliothecis legitima Dioscoridis uolumina reperta sint Græcè pluribus centenis annis scripta, in quibus nullum prorsus ex his spurijs nominibus legebatur. Quorum uetustam auctoritatem simul cum doctissimo Ruellio secutus, in meis uersionibus Italica lingua conscriptis omnia illa nomina adulterina ab opere abdicauit, quemadmodum facturus sum in hoc Latino Dioscoride: etsi Hermolaus, & Marcellus uulgatis exemplaribus decepti, nomina illa suis interpretationibus reliquerint, tantumquam Dioscoridi legitima. Sed quoniam non minus utile, quàm necessarium duximus, ut omnes ij, quibus in animo est plantarum peritiâ assequi, sciant ad unguem, quo arbores à fruticibus dissideant, frutices ipsi à suffruticibus, & suffrutices ab herbis, dixerim ego Theophrasti auctoritate, omnes illas stirpes arbores appellari debere, quæ ab radice statim simplici caudice surculofo, dissolutuq; contumaci assurgunt, à quo per interualla tâquam brachia, exorti rami latius diffunduntur, uti olea, ficus, malus, pyrus, quercus, ilex, et id genus alia. Frutices uerò, quæ ab radice caudice multiplici, ramosoq; sese attollunt, in quorum classe sunt rubus, rosa, paliurus. Suffrutices, qui inter herbarum genera annuerantur, ab radice caulem emittunt, lignosis adnascentibus ramulis, folijsq; minutis, quæ nõ uelut aliarum herbarum folia quotannis crescunt, et decidunt, sed perpetuis folijs toto anno uirescunt, ut stæchas, ladanum, ruta, hyssopum, salvia, & eiusdem generis alia. Herbarum deniq; generi subscribunt reliquæ plantæ, quæ inter initia folia tantum sine caule pandunt, ac deinde in caulem erectæ, flores, & semina ferunt, ut cerealium omnia genera, olera, quæ in hortis ad cibos feruntur, & syluestrium serè innumera, quæ sponte sua in pratis, campis, ac alijs compluribus locis proueniunt: tametsi ex eis nonnullæ habeantur, quæ neq; caule, neq; flores, neq; semina gignunt, ut phyllitis, asplenium, cynoglossum, hemionitis, onosma. His ita determinatis, sciendum præterea est, herbas assiduo quodam cultu, ac diligentia nonnunquam arborefcere, quod maximè malæ accidit. Hanc enim pluries uidi senis, septenisue mensibus cultam, tanta caudicis longitudine, crassitudine, et duritie proficere, ut haste instar grandesceret. Frutices quoq; aut temporis diuturnitate, aut cultorum mangonio in arbores nõ pumilas exeunt, ut uitex, hedera, myrica, paliurus. Contrâ similiter fit, ut arbusculæ quædam, si desit alimentum, aut si nullo cultu adhibito dimittantur syluescere, à sua natura ita recedant, ut in frutices degenerent. Quandoquidem huiusmodi per adultam ætatem, tum per cultus rationem, uendicatio sibi robore, crassos prædurosq; fundunt caudices, ac ramos. Illæ uerò tanquam indomitæ surculis, stolonibus ac gemmibus,

Gumi, lacrymæ, & resinæ.

Dioscorides defenditur à calumnia.

Simplicium nomina varia Dioscoridi adulterina.

Arbores.

Frutices.

Suffrutices.

Herbæ.

Platarum degeneratio.

10

10

30

40

50

minibus, qui circa caudicem & radices adnascuntur, luxuriantes, solidos ita ramos debilitant, & infirmant, subrepto illis humore, ut in frutices sensim elanguescant, ut myrto, lentisco, & corylo quandoq; euenisse comperimus. Tantum enim in plantis naturæ germanitas potest, ut non solum sæpe prædictos præstet effectus; sed etiam ut alteram in alteram stirpem facile uertat, ut castia in cinnamomum, silymbrium in mentham, triticum in lolium, hordeum in auenam, et ocimum in serpyllum. Porro ex his omnibus herbarum generibus quædam satiuæ sunt, quædam agrestes. Has uolunt nonnulli priores fuisse satiuæ, cum earum permultas domita cultu feritate mansuescere in hortis liquido constat: etsi in permultis quoq; & syluestre, & satiuon genus inueniatur. quarum aliæ sæcundæ sunt, aliæ steriles: aliæ florent, aliæ floribus orbantur: aliæ perpetua fronde uirent, aliæ folia amittunt. Quod non aliunde prouenire scribit Theophrastus, quàm à loco ipso, ubi nascuntur, sicuti ab aere eas ambiente: tametsi id accidat interdum particulari radicũ uitio. Magni quippe refert, ut sæcundæ, floridæ, & perpetuò uirentes plantæ conferuentur, si clemens cœli constitutio, situsq; germanitas adsit. Quare nil mirum, si circa Memphim, & in Elephantio agro sicibus, ac etiam uicibus folia nunquam decidant, quòdq; in insulis, alijsq; regionibus nuper in Indijs occidentalibus à Lusitanis, & Hispanis repperitis, nulla spectetur arbor, quæ sempiterna coma nõ uireat. Neq; item admirandum, quòd reperiantur arbores proceriores, uirentiores, aspectu pulchriores, & magis frondibus, & fructibus exornatæ in hoc loco, quàm in illo: namq; aliæ hoc situ lætantur, aliæ illo pro suæ quæq; naturæ ratione. Proinde uidemus, quòd quæ montes amant, ut cedrus, latrix, abies, pinus, picca, terebinthus, buxus, iuniperus, fagus, carpinus, ibi proceræ admodum, formaq; insigni profiliunt. Quemadmodum in planitiis & collium nemoribus quercus, cerrus, suber, ilex, lotus, ulmus, acer, fraxinus, corylus maximè proficiunt. Iuxta flumina, & in aquosis lætiores proueniunt platanus, alnus, populus utraq; myrica, salix, harundo: etsi harum permultæ non æquæ lætæ in montibus, uallibus, planis, & syluis exultent. Id quoq; discriminis in herbis, & fruticibus uisitur. quædam enim paludibus enascuntur: aliæ in lacubus, & stagnantibus aquis exiliunt: aliæ litora, & fluuiorum ripas desiderant: quædam humidos, aquosos, uliginososq; amant tractus: quædam aquas odere, & ob id arida, & saxosa sequuntur. Nec etiam desunt quæ in humidis & siccis locis uitam ancipitè agant. Sunt deinde quæ in campestribus degere cupiunt, quæ uicibus lætantur, quæ pratis gaudent: præterea quæ ualles, quæ colles, quæ deniq; editos quærant situs. Aliæ quoq; urbanioribus locis allecæ iuxta urbium, & oppidorum mœnia in maceijs, & rudibus prodeunt. In palustribus, & humentibus locis, ac secus magnarum serobium aggeres feliciter enascuntur plantago, coronopus, poterium, scordium, xanunculium, eleoselinum, sphondylium, lysimachia, alisma, chelidonium minus, epimedium, pentaphyllum, erinus, equisetum, limonium, heliotropium paruum, uerbenaca, tusilago, hydro-piper, onobrychis, coryza tertij generis. Et magis palustribus gaudent cyperus, typha, sparganium, iuncus. At tam læcunosis, quàm admodum palustribus innatant nymphaea, potamogeton, lotus Aegyptia, colocasia, folijs & in aquis conditis, & extra eminentibus. Malabathrum similiter in India paludibus nascitur, atq; nobis in Italia oryza, hippo-lapathon, ac millefolium stratiotes. Tribulus æquè in lacubus, paludibus, fluminibus nascitur, atq; in mari: quorum litoribus, ac ripis familiare spectatur nerium. Adiantum, itemq; trichomanes uliginosis specubus gaudent, præsertim si secundum annes existant: aut asperginosæ sequuntur ripas, quæ præruptis locis inhaerent. Vitex deinde, elichryson, bubonion, botrys, rha fluminum ripas accolunt. Crithamion uerò, brassica marina, chamaeleo niger, androsaces, corniculatum papauer, doryenium, solanum somniferum, glaux, hippophaës, hyppophaestum, tragium, tithymalus paralius, peplis, alupon, absinthium scriphium in maritimis tum litoribus, tum scopulis, tum etiam collibus emergunt. Tripolium etiam in maritimis exurgit, ubi seilicet allidit unda, iterumq; recedit, modo in mari, modo in sicco degens. Non nisi aquis proueniunt bryon thalassion, corallium, & alga. At in riguis fontium, præsertim quæ hyeme tepescunt, sion, atq; aquaticum silymbrium unà innatant, ut quasi inuicem fraternam uideantur inisse amicitiam. Cæterum ex his, quæ in continenti nascuntur, arida, & sticculosa loca petunt eryngium, satureia, lythospermon, lycium, salua, stachys, onof-ma, lonchitis, cynoglossum, echium, buglossum, chamæpitys, ueratrum nigrum. Aridissimis, & saxosis exurgunt capparis, libanotis, symphytum petræum, saxifragum, helxine, hemionitis, sedi utrumq; genus, cotyledon, cymbalion, polytrichon, paronychia, asplenium, clinopodium, circaea, lichen, ita ut harum pleræq; sæpius in ædificiorum ruinis, ac saxosis admodum locis uirescant. In opacis autem simul & aridis nascuntur helenium, chrysocome, asarum, uiola purpurea, astragalus, & cyclaminus. In humidis clematis prima, quæ & secus aggeres inuenitur: item phyllitis. Collium amœnitate capiuntur spartum, nepeta, syluestre cuminum, chamedrys, etsi non oderit etiam aspera, & saxosa: item phalangium, thymum, quod etiam petroso solo nasci uidemus: quin & holostium. Culta deinde uirent lagopode, elatine, ornithogalo, coriandro, hyacintho, hypecoo, apio alio ab hortensi, chamæcisso, ægilopè, ofyride, aphaca, orobanche, melanthio, buphthalmo, anthemide, syluestri papauere, xyphio, leontopetalo, phenice, hyperico, cyano. Inculta uerò uirent psyllio, hieracio. Pratis lætantur trifolium, lotus syluestris, anonis, daucus, carum, tragopogon, oxylapathum, centaurium minus, hemerocallis, colchicum, betonica: quanquam hæc & colles, & montes abunde scateant. In uicibus aluntur telephium, portulaca syluestris, peplus, helxine hederacea, ampeloprasium, capnos. Tam intra, quàm extra oppida, & urbes in plateis, monumentis, parietinis, rudibus, propter muros, & hortorum sepimenta uisuntur uerbascum, blattaria, thlaspi, iberis, malua, chelidonium maius, urtica, ebulus, sambucus, crysimum, aristolochia longa, marrubium, chrysanthemum, galiopsis, fenecio, terrestris tribulus, sideritis, eupatorium, hyoscyamus, cicuta, perfonata, xanthium, syluestris cucumis. Campestris cardui omni genere horrent, atractyli, ferulis, syluestri foeniculo, gramine, thalictro, bunio. Agrorum, & pratorum sepius hærent ruscum, asparagus, rubus, rhamnus, ligustrum, rubia. Ephemero autem, hippoglossò, filice, planitierum syluæ uirescunt. Montes adamant nardum tam Indicum, & Syriacum, quàm Celticum, & montanum, centaurium maius, mandragoras, hastula regia, satyrium, gentiana, ligusticum, alysson, smyrnium, ueratrum album, ruta syluestris, polemonia, polygonatum, tithymalus characias, polium, ptarmica, thymelæa, chamaelea, glycyrrhiza, asclepias, narcissus, thapsia, pæonia, æthiopia, chymenum, onagra, caca-

Stirpium mutatio.

Plantæ melio relictæ cæli clementia, & loci amicitia.

Plantarum situs naturales, ubi lætæ nascuntur.

lib. v. cap. 1. de uicibus

lib. v. cap. 1. de uicibus

lia,

lia, aconitum, daphnoides, hyssopum agreste, peucedanum, chamædaphne. In syluis montanis emicat leucacantha, atq; inibi in præruptis locis petroselinum, & Rhodia radix. Sunt præterea, quæ arboribus innasci uelint, in quibus resident, atq; ab iisdem suscipiunt alimentum, ut agraricum, iuscum, sphagnos, polypodium, dryopteris, lichen. Aliæ quædem in arboribus conspiciuntur, aliæ uerò prius è terra exortæ, per arbores repunt, quemadmodum labrusca, uitis nigra, bryonia, hedera, elematis altera, smilax tam leuis, quam aspera, lupus salictarius, conuoluulus, periclymenium. Non desunt etiam herbæ, quæ sine radicibus in alijs herbis profoliant, neq; alibi, quam in illis reperiuntur, ut castuba, epithymum, epithymbrium, & epistoebe. Veruntamen illud scire conuenit, quòd etsi harum omnium quæque sua natura feliciter proueniant in prædictis locis, suosq; unaqueq; sequatur situs; nihil tamen obstat, quin eadem modo in montibus, modo in planis, nunc in collibus, sepe in uallibus, nonnunquam in agris, & pratis, ac etiam in alijs uarijs locis nullo discrimine inueniri possint. Et hæc satis sint quantû ad natalem plantarum situm. Cæterum ut, quantum per me fieri potest, harum rerum non minus utilis, quam necessaria doctrina excitetur, augeaturq; iam ad singulas herbarum partes noster se conuertet sermo, & de radicibus, folijs, caulibus, floribus, ac seminibus differemus, primò à radicibus, ueluti à basi aliarum partium, rem ipsam exordientes. Frumentacea igitur omnia multis nituntur radicibus, ijsq; tenuibus. Legumina uero singulas habent radices præter fabam, easq; succulosas, & duras. Sic & olera ferè omnia singulari radice coherent, ut lactuca, apium, beta, buglossium, intubus, cicchorium. Quinetiam radice singulari sustententur syluestris ruta, quam harmalan uocant, peplos, crateogonium, ephemerum, & sæpius uerbenaca. Contra numerosis radicibus donantur asarum, phu, baccaris, ueratri genus utrunq;, capparis, crithamium, hastula regia, chelidonium minus, asclepias, circæa, alcea, ethiopsis, gramè, filix foemina, uicis auricula altera, plátago, chrysofome, asparagus, ruscus, hippoglossium, panaces Heracleum, hemionitis, pæonia foemina, alisma. At nardi Indici, & Celtici radix in spicæ modum capillatur. Prægrandi, firmaq; radice exurgunt helenium, bryonia, mandragoras, scammonium, syluestris cucumis, uitis nigra, rapum, nymphaea, colocasia, radix Rhodia, & China nuper ex Indijs occidentibus importata, dracunculus, aloè, centauium maius, libanotis, sphondylium, œnanthe, symphitum secundum, papauer corniculatum, raphanus, carduus, periclymenium, solanum somniferum, smilax aspera, thapsia, hippophaës, hippophaestum, tithymalus characias, pityusa. Contra exiguam, tenuemq; radicem gignunt hydropiper, catanances genus secundum, ranunculum, panaces Asclepium, & Chironium, phalangium, trifolium, anthyllis, bechium, onobrychis, holestium, britanica, epimedium, onagra, tragium secundum, leontopodium, uerbenaca supina, phytelma, pæoniatium, aconiti tertium genus, chamæcissos, asarum, utrunq; ueratrium, plantago minor, coronopus, sesamoides, origanum syluestre, alypon, atrachylis, heliotropium maius, onosma, rubia, cepæa, alisma, betonica, chamefyc, meon, gingidium, centauium minus. Radices in lignum dure sunt ethiopidi, smilaci asperæ, poterio, leucacanthæ, astragalo, tithymalo characiæ, cypero, rhododendro. At molli, lentaq; radice constant althea, acanthus, alcea, malua. Geniculatæ ueluti arudinibus, sunt iridi, acoro, polygonato, ruscio, nymphaea, xyridi, hippoglossio, gramini, lauro Alexandrinæ, colocastæ, galangæ, gingiberi, radici Chine nuper inuenta, & Rhodiæ. Radicem digiti crassitudine fundunt orobanche, eryngium, polygonatum, pæonia mas, pyrethrum, daucus, pastinaca syluestris, symphitum petræum, dorycnium, ebulum, echium, crithamium, elaphoboscium. Bulbosæ autem insunt ceparum modo, lilio, hemerocalli, cepis, bulbis, hastulæ regie, allio, porro, croco, narcisso, xiphio, testiculorum omni generi, satyrio, ornithogalo, utrisque ephemeris, arisarum, hyacinto, dracunculo, ampelopraso, scorodopraso, moly. In globum extuberant radices aristolochiæ rotunde, cyclamini, apij uomitorij, leontopetali, œnanthes, pæoniæ foemina, rapi, chrysoconi, periclymeni, cyperi, argemones, catanances secunda, pycnocomi. Insuper radices inter se dissident, tum colore, tum odore, tum sapore: quæ discrimina si rectè cognoscantur ab his, qui breui hanc facultatem assequi desiderant, non parum inde haurient utilitatis. Sicuti & maxime confert scire, quæ sint radices magnæ uel paruæ, quæ duræ uel molles, quæ numerosæ uel paucæ, quæ cæparum uel tuberculorum effigie, quæ denique geniculatæ, de quibus hucusq; abunde differuimus. Sed iam de coloribus agamus. Nigricat foris chrysoconi radix, etsi eandem intus: item papaueris cornuti, nardi montani, helenij secundi, cyclamini, chamæleonis, cardui, hastulæ regie, libanotidis, rhapontici, quamquam huius interna rubescant, peucedani, leontopetali, epimedij, nymphaeæ, eryngij, symphiti secundi, smirnij, echij, ueratri nigri, astragali, anemones, mandragoræ, aconiti tertij generis, thapsiæ, personatæ, filicis maris, uitis nigrae, aristolochiæ utriusque, quarum tamen interna buxco colore pallent, pæoniæ foeminae: tametsi huic, sicuti etiam thapsiæ, & mandragoræ deliberata exalbeat. Contra è candida proueniunt radice plantago, polygonatum, dracunculus, arum, arisarum, ranunculum, ueratrium album, anonis, ligusticum, asparagus, ruscus, hippoglossium, elaphoboscium, libanotis, sphondylium, rapum, radix, circæa, alcea, holestium, tragium, trifolium, narcissus, allium, porrium, gingidium, iberis, hipposelinum, tripolium, iris, panaces Heracleum, tragium, somniferum solanum, arction, onagra, chamæcissos, scammonium, althea, pityusa. At non prorsus albæ, sed subalbæ radices tributæ sunt aro, polemoniæ, helenio primo. Rubent rubiæ, centaureo magno, rhapontico, rhabarbaro, tametsi tria hæc exterius nonnihil nigricent: item pentaphyllo, heptaphyllo, betæ tertij generis, blito, carotæ, anchusæ, licopsi, onosmati, chrysocono, quanquam exterius nigricant. Non planè rubra, sed subrubra radice sunt acanthus, phu, satyrium erythronium, xyris, radix Rhodia, solanum somniferum, alypum, costus. Ex atro rubescunt filici foeminae, cypero, pycnocomo, ephemero Colchico. Rubro colore purpurascunt radices symphiti petræi, cæparum, scilla, pancratij. Flaua intus radice sunt aristolochia rotunda, glycyrrhiza, lapathum, hippolapathum, cyperus Babylonicus, argemone, chelidonium maius, gentiana. At herbaceo colore insunt polypodio, phalagio, smyrnio, et imperatoriæ. Odorata radice fragrant iris, acorus, meon, cyperus, galanga, zedoaria, nardum tam Gallicum, quam Indicum, asarum, phu, caryophyllata, baccharis, ligusticum, pastinaca, angelica, fesceli Massiliense, hipposelinum, smyrnion, libanotis, asclepias, circæa, alisma, tripolium. quin & radix Rhodiæ odorem expirat non inuicendum. Dulcedinè gustui præbent glycyrrhiza, tragopogonis radix, centauij maioris, chamæleonis albi, elaphobosci, geranii,

Plantarum in radicibus uarietas.

Radicum differentia in coloribus & saporibus.

10

20

30

40

50

ranij,

ranij, arctij, polipodij. Amaritudinem uero gentianæ, ranunculi, helenij, dictami candidi, leucacanthæ, panacis Heraclei, hippophais, pancratij, scille, cichorij, asparagi, rusci, centaurij minoris, chelidonij maioris, asphodeli, cyclamini. Acri autem radice deprehenduntur gingiber, acorus, galanga, zedoaria, imperatoria, crocodilium, angelica, panaces Chironium, smyrnium, pyrethrum, alisma, tripolium, raphanus tum satiuus, tum syluestris, utraque iberis, nasturtium, thlaxpi, argemone, hydropiper, arum, dracunculus, erysimum, ophiocrodon, ampeloprasum, scorodoprasum, cepæa, allium, porrium, scandix. Quo fit, ut, si exacta notitia differentiarum habeatur, quæ in radicibus forma, numero, colore, odore, ac sapore notantur, maximum inde percipiant emolumentum ij, qui magna animi delectatione in hac simplicium medicamentorum facultate operam impenderint. Ac præterea plurimum iisdem contulerit, si omnes stirpium delineationes, similitudinesq; (de ijs intellige, quæ scriptis tradi possunt) tum earum pariter & odores, & sapores assequantur, eo inquam modo, ac ratione, quo hic à nobis adnotata reperiuntur. In primis igitur à similitudine, quam inter se incunt plantæ, exorsus, pro uiribus enitar, ut quæ plurimis ignota sunt, ijs, quæ omnibus sanè uulgares apparent, recte comparentur. quapropter ab hedera primum, ut quæ neminem lateat, rem ipsam auspicabor. Hederam igitur folijs emulantur, etsi quedam maiora, quedam uero minora cernantur, scammonium, asarum, uterq; cyclaminus, smilax aspera, leuis, & hortensis, uitis nigra, marina brassica, Aethiopicum seseli, periclymenon, aristolochia utraq; asclepias, epimedium, gramen parnasis, apocynum, uiola purpurea, chamæcissos, helxine cognomento cissampelos, cynocrambe, hortense solanium, haliacabum, circæa, cucumis tam syluestris, quam satiuus, utraq; clematis. Vitigineum folium repræsentant platanus, acer, lupinus, ricinus, bryonia, ueratrum nigrum, balsamina, colocynthis, cucumis, quem Veneti anguriam uocant. Alba spina, & acanthium simili uidentur folio: sicuti abrotonum femina, & absinthium scribunt uocatum folijs se inuicem imitantur. Vitex, & anagyris & folijs, & ramis conueniunt. Apij folia referunt eacalis, secundum dauci genus, laserpitium, smyrnium, buniuum: Amygdala fronde uestiuntur persicus, rhododendrum, ebulus, sambucus, staphylo dendron, lathyrus, quam officinæ cataputiam nominant. Anisium deinde isopyro folijs adstri-pulatur, anagallis antyrrhino, atriplex xanthio. Triusq; rubiæ folia imitatur ap. arine, ac galium: quanquam illis maiora, huic uero minora spectentur. Porri, bulbiq; folia præ se ferunt hyacinthus, narcissus, allium, colchicum, cyperus, hastula regia, ampeloprasum, scorodoprasum, canini testiculi, lonchitis. Buxus, & lycium consimili comantur fronde. Vitis alba amomo folijs correspondet, pyrethrum syluestri dauco, hemionitis dracunculo, coris ericæ. Fœniculi folia emittunt altilis asparagus, panaces Aselepium, seseli, daucum Creticum, anthemis, libanotis, buphthalmos, anethum, thapsia. Anethi folijs assurgit meon. Plantagini nō dissimilia sunt folia candidi ueratri, gentianæ, alismatis, & chlymeni. Phoenij folium geranium exprimit. Filicem folio emulantur sideritis secundum genus, polypodium, dryopteris. Ferula cicutan foliorum imagine refert, hæc uero ueryridem. Buglossum, uerbascum, & cirsium consimili modo foliantur. Graminis folium proferunt moly, hellestium, gramen arundinaceum, coronopus. Huius uero folia habent catanance, psyllium, Cichorium, chondrylie utrunq; genus, et quod quibusdā dens caninus dicitur, cōsimili sunt folio. Cnico atrachylis folio assimilatur, chamæleoni nigro crocodilium, chamæleoni albo silybum. Glasto tripolium simile est. Coriandri folijs comantur parthenium, adianthum, sideritis tertia, omnia ranunculi genera (quorum tamen quedam propius, quedam longius eius speciem sequuntur) uterq; daucus, thalictrium, capnos. Helxines folia produunt anagallis, alstine, muris auricula: cannabis, aut quinquæfolij eupatorium, sed quæ quadripartito diuidantur. Cotonei mali frondem exhibent capparis, solanum sonuiferum. Smyrni folium præstant pbu, lauer. Cupressi effigiem promit sabina: iuniperi cedrus. Hypericum, androsæmum, ascyrum, folio non diferepant. Cistus, & ladanus sicuti in specie, ita & in folijs conueniunt. Cyclamini folium pandit aconitum primum: ciceris teucrium, securidaca: cimini syluestris stratiotes millefolium: cucurbita personata: lolij phœnix: iuglandis centaurium maius, peonia mas, gentiana; etsi huic magis cum plantagine conueniat. Iridis folia reddunt ucorum, medion, syluestris iris: item gladiolus, nisi hic breuiora, anagustioraq; folia sibi uendicasset. In iunci specie collocandum esset utrunq; equisetum, sed inani canle assurgit. Lenticule folium simulat aphaca, onobrychis, chamæsyce, helenium alterum, anonis, trichomanes, polygala, glaux. Laureæ fronde uident polygonatum, clematis prima, daphnoïdes, nerium, chamædaphne. Lilij folia spargunt hemerocallis, pancratium, satyrium, martagon (sic enim appellant liliū quoddam agreste) ephemerium, onagra. Lentiscum referunt glycyrrhiza, tragus. Nec lepidium arabis dissimulat. Lactucæ effigie folia ferunt dipsacus, syluestris lactuca, lycopsis, anchusa, syluestre glastum, mandragoras foemina. Lingue bubulæ similia sunt symphyti alterius folia. Myrti folia rusceus habet, tithymalus foemina, & cantrubus. Mentham satiuam folio expriment silymbrium, hydropiper, pentaphylon. Marrubij effigie assurgit apiastrum, ballote, horminum, sideritis prima. Mercurialis folio uident helxine, elatine, cynocrambe. Nasturtij folijs iberis nō refragatur. Oleam æmula foliorum facie repræsentat halimus, ptarmica, phillyrea, ligustrum, uitex, conyza, thelygonum, caninus testiculus, lithospermum, dorycenium, hyppophæis. Platanum folio imitantur ricinus, nigrum ueratrum, sphondylium, aconitum cynoctonum. Verbasci folia fundunt helenium, æthiopsis, arctium, buglossum, & tithymali genus latifolium. Pastinaca, & gingidium folijs inter se non dissident. Portulacæ folio assimilantur telephium, cepæa, crithanum, terrestris tribulus, tithymalus helioscopius. Trifolio correspondent lotus syluestris, medica, cytisus, fertula Campana. Thymum, stœchadem, satuireiam simile comat folium. Acuta spina, & mespilii primum genus simili uident folio. Nec dissimili pulegio, dictanum & calamintha comantur. Myricæ sabina, & cupressis: serpylli clinopodium: saluæ sideritis prima, horminum, uerbascum syluestre, folijs uestiuntur. Piceæ foliū ferunt polygonum, & pityusa: quercus uero chamædryis, teucrium, scorodum, betonica, sideritis prima. Neq; à rutæ folijs dissident acacia, centaurium minus, serpyllum syluestre, ambrosia, polygonum primum, androsæmum, polemonia, peplus, paronychia, hypericum, apios. Aloæ, & scillæ similia tributa sunt folia. Sampsuchi folium ostendunt marum, et panaces chironium. Solani folio germinant circæa, haliacabus. Rumicis folia emulantur arum, phyllitis, britanica,

Foliorū in plā
tis cōparatio,
& similitudo
inter se.

in
C
in

Foliorū in coloribus descriptio.

tanica, & quæ uulgò bistorta dicitur. Foliorum similitudine inter se certant ruscus, hippoglossum, laurus Alexandriana. Aspleni imaginem præbent muris auricula altera, & altera lonchitis: sicuti semperuii minoris tertia aiuge species, aristolochia clematidis. Salicis fronde prouenit lysimachia, fertula Campanæ ligusticum. Silybus, chamaeleo albus, carduus, alba spina, sese folijs imitantur. Ex his igitur facile quisq; herbarum germinatam, cognationem, similitudinemq; perdiscere poterit. quæ omnia in dignoscendis stirpibus non paruum adferunt utilitatem. Ceterum plantarum omnium folia non modicam in coloribus differentiam habent, tamen si folia ipsa coloribus adeò perspicuis, uti flores haud quaquam splendeant. Niger sanè color in nullis reperitur herbis, neque arboribus. quauis nonnullæ atro quodam uirore sint suffuse, ita ut paululum nigricent, sicut phillyrea, buxus, ligustrum, hortense solanum, nigra uio-la, ofyris, hyoscyamus, utraq; clematis. Contrà nec folia habentur, quæ niueum candorem expriment. uerum ple-
 10
 raque, quæ incana sunt, subalbicant, ut crithamo, echio, ranunculo, abrotono, absinthio, saluie, calaminthe, maro, perichlymeno, corniculato papaueri, stachy, menthastro, althææ, polio, uerbasci, utriq; lychnidi, & mandragoræ mari: quæ omnibus superne candidant, quemadmodum inferne rosmarino coronario, bechio, oleæ, populo, artemisia, & alijs multis. Rubent punice malo, amygdalo, lentisco, terebinto, rhoi, cyclamino, botry, cori, androsamo, ascyro, lonchiti, ofyri, blito, amaranto, phyco marino, sesame, irioni, atriplici, alypo, Celtico nardo, & cuidam betæ generi. Folia, quæ lanugine pubent, insunt dictanno, uerbasco, lychnidi, gnaphalio, acanthio, althææ, menthastro. Aspera sunt symphyto alteri, marrubio, fico, saluie, ballotæ, & hornino. Aculeis horrent folia buglosi, ecbij, urticæ, eryngij, rusci, lycij, atrachylis, sonchi, chamaeleonis utriusque, dipsaci: quinetiam cardui omne genus. Humi iacent panacis folia, coronopi, anchusæ, mandragoræ, utriusque anagallidis, cynoglosi, glauci, catanancæ secundi generis. Reptant etiam humi lithospermi, graminis, onosmatis, canis testiculi, albiq; chamaeleonis. In uni-
 20
 uersum plantæ omnes, quæ caule & floribus orbantur, folia per terram spargunt. Acuta folia, ut quæ olfactu na-res feriant, data sunt allio, capis, nasturtio utrique tam aquatico, quam terrestri, sinapi, cruceæ, lepidio, gingidio, hydropiperi, erysimo, clematidi secundæ, thlaspi, serpyllo, thymo, thymbræ, silymbrio, pulegio, calaminthe, dictanno, dracunculo, arò, flammulæ, origano. quæ omnia non modò olfactu, sed magis etiam gustu acrimoniam præbent. At amaritudinem possident chondrylla, cichorium, gentiana, ruta, absinthium, aphaca, abrotonum, scandix, aloë, fantonicum, seriphium, chamaedrys, marrubium, scordium, glaucium, chamaelea, empetrum, & quæ uulgò gratia Dei deiectorie facultatis herba dicitur. Odorata folia sunt asaro, sio, silymbrio, menthe, menthastro, calaminthe, pulegio, saluie, ladano, hyssopo, sampsocho, origano, thymo, serpyllo, satureia, symphyto petræo, rosmarino, ligustico, stachy, malabastro. Nec insuauem efflant odorem chamaedrys, baccharis, artemisia minor, & herba illa, quam aliqui sclaream, nonnulli herbam sancti Ioannis, & plerique matrisaluam nuncupant. Nec de-
 30
 sunt stirpium folia, quæ ab alijs tum plantis, tum liquoribus odorem emendicasse uidentur, ut scordium ab allio, trifolium à ruta, & bitumine, cytisus ab crucea, apiastrum à citreo malo, chamaepytis à pino, xanthium à nasturtio: ita denique hydropiper à pipere mutuatur odorem. Grauius olent absinthium, abrotonum, seriphium, ballote, polium, ebulus, botrys, aristolochia, cannabis, anagiris, galiopsis, cicuta, mandragoras, apocynum, glaucium.

Cauliū in plātis differētia

Non parum quoque discriminis in plantarum tum caulibus, tum stolonibus reperitur. quandoquidem ex eis quædam singularem, simplicemq; caulem proferunt: aliæ numerosos cauliculos edunt. quibusdam crassi caules insunt: alijs tenues assurgunt: alijs inanes, & uacui eriguntur, fistularum, & arundinum instar: alijs pleni conspiciuntur: quibusdam item longus proslit caulis, quibusdam uerò breuior: nonnulli caules geniculis scatent, alijs enodes exeunt, alijs læuore, alijs scabritia, alijs duritia, alijs lentore notantur. Nec desunt, qui lanugine uestiantur, & qui spinis, & aculeis rigeant. Quibusdam plantis teretes sunt, nonnulli quadranguli, & aliquibus striati. Alij denique sursum eriguntur, alijs per terram serpunt, ac repunt. Dissident præterea inter se stirpium caules colore, reclinantur, & curuitate: tanta fuit nature in plantis formandis uarietas, atque solertia. Plures igitur caules ab una tantum ra-
 40
 dice exiliunt glasto syluestri, ptarmicæ, plantagini, muris auriculæ, telephio, aristolochiæ utriusque, rutæ syluestri, hyperico, elatinæ, phoenici, trago, solano somnifero, & manicò, minori sedo, chamaecisso, glauci, ofyri, tithymalo paralo, & helioscopio, thymelææ, heliotropio magno. Ramoso, ac pariter surculoso caule fruticant salua, satureia, thymum maus, origanum, hyssopum, absinthium, abrotonum, ruta, stechas, ocimum, amaracum, symphytum petræum: & ut summam rem complectar, omnes deniq; plantæ, quæ suffruticos appellantur. Crassum caulem mittunt dracunculus, chamaeleo niger, ænanthe, belenium, symphytum alterum, hyoscyamus, personata, sedū maus. Contrà proditur tenuis ornithogalo, thlaspi, polemonia, ranunculo, limonio, anemone, ligustico, panaci Aselepio, peucedano, artemisiæ, phyllo, cynocrambe, buphthalmo, alismati, betonica, echio, eupatorio, plantagini, chelidonio ma-
 50
 iori, muris auriculæ, aristolochiæ utriq; seriphio, tragorigano, menthe, silymbrio, lysimachia, rutæ syluestri, delphinio, melanthio, agrestis cumino, aparinæ, chamaedry, scordio, teucro, trifolio, hyperico, sideriti secundæ, elatinæ, pentaphyllo, ueneris umbilico, chamaedaphne, tithymalo helioscopio, thymelææ, alypo. Inanes in uniuersum, ac fistulosos caules habent frumenta, legumina, & olera. Particulatim uerò caulis emicant colliculis phu, apium montanum, sonchus, ueratrum album, gentiana, equisetum, narcissus, ricinus, cicuta, lathyris, hieracium maus, symphitum secundum, spina alba, cæpe, porrum, hipposelinum, thapsia, ferula omne genus, omnesq; plantæ ferulacæ, qualis cicuta, panaces, laserpitium, seseli Peloponense, & quæ guttatim stillant sagapenum, galbanum, & ammoniacum. Geniculatum culmum gerunt cerealia omnia: quin & ebulus, sambucus, phu, cyclaminus secundus, gentiana, panacis Aselepium, polycnemon, crateogonum, polygonum, equisetum, ferula, cicuta, meon, odoratus iuncus, pitusa, arundinum omne genus, hydropiper, ligusticum, xyphium, & omnes deniq; plantæ, quæ foeniculaceo caule assurgunt, ut elaphobosium, anethum, seseli Masiliense, pyrethrum, sphondylium, peucedanum. Læui constant caule dracunculus, hastula regia, typha, nymphea, sideritis tertium genus, chrysanthemum, aconitum lycoctonum, gentiana, acanthus, aloë, iberis, hya-
 cythus,

cinthus, millefolium, chamædaphne. Dodrantali caule exeunt chamæleo niger, tripolium, hyacinthus, arum, sesamoides, daucum Creticum, caucalis, caninus testiculus, epimedium, hypericum, sideritis tertium genus, centaurium minus, anonis, sylvestre cuminum, tusilago, ænanthe, anthyllis, anthemis, coris, ocimoides, achillea, elatine, pentaphyllū, tragus, ageratum, papauer spumeum, psyllium, aconitum primum, colebicum, semperuiū minus, umbilicus ueneris, stratiotes millefolium, chamæcissos, glaux, polygala, Laurus Alexandrina, tithymalus myrsinites, paralius, helioscopius, & cyparissias: item chamælea, & uerbenaca. Diuini uero palmorum longitudine caules extollunt phalaris, thlaspi, melanthium, pæonia, ueratrum album, cynocrambe. Caulis cubiti altitudine adolescit petasite, plantagini minori, ranunculo, phurrosmarino, chelidonio maiori, bacchari, panaci Aselepio, sphondylis, satyrio, alfinæ, betonicæ, fabæ Aegyptiæ, cirthamo, arabidi, asphodelo, lepidio, xyridi, eupatorio, sylvestri papaueri, aconito tertio, semperuiuo maiori, senecioni, uerbasco femineæ, cytiso, xanthio, rusco, daphnoidi, chamædaphnæ, lathyri, primo filicis generi, cnico, gladiolo, ascyro, lysimachia. Interdum cubiti longitudinem caule excedunt alisma, cyperus, tithymalus characis, ptyusa. At hormonum semicubitali caule contentum est. Binum cubitorum longitudinem caule æquant dracunculus, gentiana, spina alba, acanthus, conyza maior, althæa, symphytum secundum, belenium, glastum, glycyrrhiza, centaurium maius, dipsacum, carduus, seseli Aethiopicum, lycopsis, sideritis secunda, manicum solanum, sylvestris lotus, cirsium. Quaternum cubitorum caulis exit moly: tricubitalis uero Medio. Duris lignosisq; nituntur cauliculis hypericum, chamædry, teucrium, symphytum petræum, androsæmum, ascyrum, saturia, thymum, origanum, millefolium, eupatorium, aster Atticus, hyssopum, stæchas. Lentore & mollitia caules languescunt trioni, poterio, malua, smilacibus omnibus, cucurbitis, peponibus, & melopeponibus, cucumeribus, lupino, perichlymeno, bryonia, uiti nigræ, uicia, helixina, quam cissampelon cognominant, scammonio, iunco, typhæ, althæa, alcea, solano somnifero, osyris, rusco, daphnoidi. Spinis horridum gerunt caulem dipsacum, poterium, agriacantha, scolymos, paliurus, rubus, canirubus, hieracium maius, stæbe, rosa. Spinosa prorsus lanugine obducuntur urtica caules, echij, anchusæ, lycopsis, buglosi. Hirsutus caulis uisitur menthastro, orobanche, belenio, ocimoidi, eupatorio, herbæ quam pilosellam uocant, secundo symphyti generi. Lanugineum caulem nutriunt acanthium, gnaphalium, uerbascum, lychnis utraq; tusilago, althæa, anemone, pænaces Heraclium. Scabritia & asperitate caulium sunt pastinaca, rubia utraque, lupus salictarius, aparine, baccharis, sylvestris cnicus, æthiopis, equisetum, ueratrum nigrum, papauer sylvestre, & corniculatum. Humi cauliculis repunt polygonum, lithospermum, anagallis, clematis prima, holostium, tribulus terrestris, peplos. Caules edunt quadrangulos sideritis prima, apiastrum, marrubium, ballote, cyperus, centaurium minus, mentha, calamintha, baccharis, hormonum, aparine, rubia, chamædry, stæchys, scordium, teucrium, betonica, symphytum secundum, chymenum, uerbenaca, uirtica, galiopsis, æthiopis, lotus Aegyptia, bunium, xanthium, ebulus, pycnocomum. Triangulares insunt cirsisio, & quandoq; etiam cypero. Ceterum caules albicant moly, utriq; iberidi, nasturtio, cnico, cacalia, cynocrambe. Rubescunt minori hieracio, soncho, artemisia, hyperico, ascyro, phur, uirgæ aureæ, helixina, senecioni, myriophyllo, orobanche. Caule destituuntur chamæleo albus, phyllitis, filix, cynoglossum, dryopteris, polypodium, onosma, trichomanes, asplenium, hemionitis, lichen, paronychia, adiantum, hippophaestum, chamæsyce. Ad hæc non pariam quoq; in stirpibus dignoscendis utilitatis præstat florum tum coloris, tum formæ cognitio. quippe cum nulla sit earum pars, quæ prius nostris sese offerat oculis uere, & æstate, quam flores, uaria colorum pictura, quæ in eis refulget. Quapropter non ab re fuerit, horum differentias edocere, quæ in coloribus ita se habent. Plantæ igitur, quæ flore candido decorantur, sunt ut oxyacantha, ligustrum, ornoglossum, fraxinus, rosæ, quibus tum ruber, tum etiam purpureus erumpit. Item olea, myrtus, cerasus, malus, pyrus, mespilus, prunus, arbutus, iberis, raphanus, siser, cucurbita, caucalis, eruca, ocimum, ornithogalum, cyclanini secunda species, hastula regia, capparis, poterium, thymus, moly, aparine, phalangium, trifoliū, sed cui flos quandoq; rubescat, polium, ænanthe, alba uiola, nymphaea prima, althæa, polygonatum, clematis altera, ocimastrum, erinus, achillea, helixina cissampelos dicta, conuoluulus, dorycnium, ephemerum secundum, stratiotes millefolium, lotus Aegyptia, chamæscie sesamoides magnam, narcissus, scammonia, thymelæa, sambucus, ebulus, angelica, filipendula, uiburnum, flammula, fragaria, imperatoria, lilium conuallium dictum, & uincetoxicum. Rubri flores emicant rosis, in quibus tamen uariant, nam alij candidi, alij purpurei, alij lutei reperiuntur: item malis punicis, fabæ Aegyptiæ, rumici, oxylapatho, oxalidi, blito, aphacæ, ophioscorodo, anemone primo generi, argemone, anagallidi masculæ, papaueri sylvestri, solano somnifero, onagræ, & caryophyllis uocatis, quem florem recentiores quidam, nescio qua auctoritate ducti, ueronicum appellant. quanquam & hi purpurei emergant, & quandoque uaria colorum mistura inficiantur. Flores menthæ, silymbrij, & hydropiperis colore subrubro apparent. In purpura albicantes insunt phurros, persico, amygdalo, eruo, bacchari, trifolio, alcea, perichlymeno, rhododendro, pæonia. Purpurei exeunt asaro, croco, uittici, uicia, cyclanino primo, larici, centaurio minori, albæ spinæ, origano, pulegio, saluæ, calaminthæ, thymo saturiæ simili, thymbræ, serpyllo, sed qui in album quandoq; uariant, pseudomelanthio, chamædry, lichnidi, scordio, uiolæ purpuræ, canis testiculo, onobrychi, betonicæ, symphyto utriq;: etsi secundum modum candido, modum luteo flore lætetur. Item medio gladiolo, anchusæ, lycopsi, echio, sideriti tertriæ, uerbenacæ, astragalo, hyacintho, cirsisio, capno, bubonio, sed cuius interna flauescant, antirrhino, acanthio, glauci, ueratro nigro: tametsi quandoq; huic puniceæ, herbaceæ, candidi, & in purpuram albicantes flores reperiuntur. Item sesamoidi maiori, ricino, amaranto, galegæ, personatæ, xanthio, hormino, martago (sic uocant recentiores lilium quoddam) scrofulariæ maiori, geranio. At in purpura nigricantes insunt uiolis, leontopodio, delphinio, napello, pulsatilla. Aureis floribus coronantur helenium, cornus, rapum, napus, lampšana, brassica, crithamum, sonchus, aphaca cichorij genus, tragopogon, cucumis tærraticus, quam satiuus, pepo, lactuca, irio, ranunculus, anemone secunda, aconitum lycoctonon, chelidonium utrunque, fertula Campana, ruta, hieracium, attractylis, tusilago, conyza, hemerocallis, uiola aurea, nymphaea secunda, anagyris, alisma, hypericum, ascyrum, androsæmum, chamæpitys, spartium, lysimachia, eupatorium, pentaphyllum, chry-

Florū in plantis uarietas.

b socome,

fosome, chrysozonon, chrysanthemum, ageratum, papauer corniculatum, hyoscyamus, galium, senecio, uerbasum,
 lotus urbana, & syluestris, buniun, ofyris, colocynthis, cnicus, uirga aurea, balsamina, blattaria, caltha, colutea, tana-
 cetum, & quã falsò oxyacantham recentiores nuncupant, abrotonum foemina, pilosella, potentilla, sena, sinapi. An-
 themidi flores exoriuntur in medio lutei, circinato orbe candidi, sicuti & parthenio, buphibalmo, bellidi, et cotule sce-
 tida. Cæruleum florem edunt linum, intubus, cichorium, chondrilla, anagallis foemina, muris auricula, clematis prima,
 buglossum, melanthium, eryngium, scabiosa, & quæ à uulgaribus morsus diaboli appellatur: item cyanus, & quæ
 trinitas recentioribus dicitur. Hyacinthino colore placent flores centaurij maioris, chamæleonis nigri, cinaræ: quin
 & uaria cardui genera. Vario colore inficiuntur iridi, tripolio, malua, euphrasia. Spicati insident blito, plantagini,
 hyssopo, mentha, menthastro, silymbrio, hydropiperi, salua, sampsucho, stachy, betonica, amarato, uirga aurea, stoe-
 cbadi, ladano, lauendula utriq;. Floris effigie liliun emulantur hemerocallis, martagon, ornithogalum, nymphæa al-
 ba, helxine cognomento cissampelos, lotus Aegyptia, narcissus, crocus, conuoluulus, ephemerum primum. Flores, qui
 rosæ referant similitudinem, prosiliunt malo cydonia, mespilo, althæa, rhododædro, peonia, ueratro nigro, colocasie,
 corniculato papaueri. Echinatis capitulis flores condunt uterq; chamæleo, centaurium maius, crocodilium, spina al-
 ba, dipsacus, spina Arabica, poterium, acanthium, cinara, leucacantha, atrachylis, cnicus, et reliqua carduorum genera.
 Muscosos gestant flores laurus, labrusca, myrica, erica, ligustrum, olea, quercus, castanea, cornus, galium. Flores in
 umbellas radiantes, uel muscarijs emicantes insunt Meo, sisaro, cribramo, caualidi, origano, panaci, ligustico, pasti-
 nacæ, seseli omni, sisoni, aniso, caro, anetho, cumino, ammi, coriandro, apio, smyrnio, elaphobosco, fœniculo, dauco, py-
 rethro, libanotidi, sphondylio, ferularum omni generi, peucedano, laferpitio, sagapeno, galbano, panaci, ammoniac-
 co, achillea, chrysocoma, agerato, cicuta, stratiote millefolio, myrrhidi, thapsia, sambuco, ebulo, angelica, filipendu-
 la, uiburno, imperatoria, eiq; pimpinelle generi, quæ nonnullis hircinum saxifragum uocatur, quòd hircum maxime
 oleat. Cytini imaginem representant flores asari, hyoscyami, cisti, arbuti. Corymbis similes racematim coherent
 botry, ambrosia, anagyri, urtica, lunaria minori, hippophaei. Lanugine quadam obducuntur, atque in pappos euane-
 scunt flores omnium carduorum, sonchi, tragopogoni, centaurij maioris, utriusq; chamæleonis, utriusq; hieracij, se-
 necionis, cirsiij. Stellarum, solisq; flore imaginem referunt eryngium, aster Atticus, anthemis, parthenium, buphibal-
 mus, bellis, hypericum, pentaphyllum, intubus utraq;, cyanus. Præterea exquisitam prorsus plantarum cognitionem
 quis assequi poterit, si feminis, fructibusq;, quos plantæ ferunt, delineationes habeat. quare non inutile fuerit earum
 tum figuras, tum discrimina, tum etiam similitudines prosequi. Fructus itaque racemosos proferunt terebinthus, len-
 tiscus, populus utraq;, oxyacantha, uitis nigra, uitis alba, cyclaminus secunda. Corymbateos uerò hedera, periclymen-
 nus, solanum hortense, & manicum, smilax aspera, polycnemum, hippophaeis. Semina autem racematim coherent
 artemisia, ambrosia, botry, urtica nostrati, mercuriali foemina, hydropiperi, ricino. Acinosa sunt asaro, taxo,
 uestiaria, asparago, rusco, lauro Alexandrina. Semen folliculari specie inest fraxino, rhamno, sed quòd uerticilli refe-
 rat imaginem, nasturtio, thlaspi, androsacæ. At in squamosis folliculis ocluditur gentiana, cumino syluestri, atripli-
 ci, sphondylio, œnanthe, ferula, & thapsia. Pineam nucem imitantur, & ueluti nucameta sunt fructus piceæ, laricis,
 & cupressi. Baccas gerunt olea, laurus, zizyphus, cornus, rosa, capparitis. Oblongæ, & quæ magnitudine cedant oli-
 uis, uisuntur myrto, thymelæa, polygonato. Rotundæ sunt ligustro, iunipero, hedera, periclymeno, lycio, cedro, oxya-
 canthe, sabina. Cæterum fructum semenq; siliquis includunt acacia, anagyris, genista, siliqua arbor, casia nigra, do-
 ryenium, apocynum, staphis agria, delphinium, cicer, faba, lens, phasiolus, lupinus, pisum, eruum, sena, smilax hor-
 tensis, medica, aphaca, uicia, peonia, lcontopetalon, xyris, solanum somniferum, & tertium aconiti genus. In follicu-
 lis uerò abditur baliacabo, colutea, colchico, & staphyloædro: suumq; in corniculis modo aduenis, modo erectis ser-
 uant delphinium, foenum græcum, lotus syluestris, rapa, napus, raphanus, lampšana, brastica, eruca, sinapi, erysimum,
 circaea, leucouium, hedyсарum, papauer corniculatum. Capitibus femina condunt colocasia, anemone, argemone, melan-
 thium, ocimoides, papauer tam satiuum, quam erraticum, hyoscyamus, lotus Aegyptia, xyris. At capitulis paruis con-
 eipiuntur lino, ptarmica, cumino syluestri, sparganio, psyllio, uerbasco, scrofularia, isopyro, ricino, tithymalo pa-
 ralio, & helioscopio. Semina in flocci modum conclusa afferunt porrum, ampeeloprasum, scorodoprasum, cæpa, al-
 lium, & si prius folliculo quodam claudantur. Umbellis nuda resident semina omnibus panacis generibus: itemq; sese-
 li, ligustico, apij omni generi, aniso, caro, anetho, cumino satiuo, ammi, elaphobosco, dauco, sphondylio, peucedano, eli-
 chryso, cicuta, mirrhidi, angelica, imperatoria, thapsia, coriandro, smyrnio, fœniculo, pyrethro, ferulis omnibus,
 achillea, agerato, stratiote millefolio, sambuco, ebulo. Semen ueluti spicis cõtinetur origano tam satiuo, quam sylue-
 stri: quin & sampsucho. Papaueris imaginem semine representat phyllum, nymphæa alba, hyoscyamus, lotus Aegy-
 ptia, peplis, peplos, chamæcissos: à salua horminum. Hirsuto semine, ac aspero, adeò ut id tactum uestibus adhe-
 reat, sunt personata, eupatorium, aparine, helxine, xanthium, & uulgare cynoglossum. Capiti uiperarum simile fert
 echium, & uituli non dissimile antirrhinum. Mucronatum ostendunt tragos, strimachium sic uulgò uocatum, tribulus
 tam aquaticus, quam terrestris. A fœni græci semine non desicit semen nyagri, item & loti syluestris. Semen fœni-
 culi modo ferunt ligusticum, sison, cicuta, cuminum, carum. Anisi uerò semina, apij, & ammi consimilem nacta sunt
 formam. Cnici semen suam impartitur imaginem minori centaurio, utriq; chamæleoni, spina albæ, & Arabicæ, atra-
 chylis, cinaræ, Medio, nigro ueratro, & omnibus ferè cardui generibus. Milij semine constant circaea, crateogonum,
 panicum, sesamum, lithospermum, lotus Aegyptia, sesamoides. Erui semen possident catanance, tithymalus paralius,
 aphaca. Semine marrubium emulantur ballote, clinopodium, sideritis prima, pycnocomum. Consimili nascuntur se-
 mine libanotis, & cribratum: ut etiam semine conueniunt linum, satyrium erythronium, & quoddam urticæ genus.

Seminũ, & fru-
 ctuũ in plãtis
 discrimina.

Semina

Semine caudæ scorpionis effigie cernitur scorpoides: & uerrucarum modo pendet minori heliotropio. Semina, quæ fructibus carnosissimam arborum, quam herbarum delitefcunt, gestant aluo mala, cotonea, pyra, citria, limones, aurantia, punica, mespila, cucurbita, pepones, melopepones, cucumeres, colocynthis: item balsaminæ uulgò uocatæ fructus, mandragora, aristolochiæ, halicacabi. quin & mala insana consimili modo suum recondunt semen. Minutum habent semen ruta, iberis, cupressus, circæa, psyllium, mandragoras, apios, cynocrambe, papauer, hyoscyamus, ocimum. Differunt etiãnum colore inter se semina: siquidem albicant dauco, rosmarino, circæa, lactucæ, papaueri satiuo, & spumeo, cucurbitæ, peponi, cucumeri, sesonæ, lithospermo. Vt fructu rubent oxyacantha, terebinthus, cedrus, cornus, zizyphus, rosa, punica, arbutus, taxus, cerasus. Ita similiter semine rubescunt asparagus, halicacabus, ruscus, hippoglossum, rumex, dracunculus, arum, acanthium, peonia, rubia, tragus, iuncus, coccum insectorium, aspera smilax, chamedaphne, sesamoides. Succo sanguineo manant ascyri, androsami, & hyperici grana. Nigrum inest ligustro, lycio, myrto, oleæ. Quin & semina nigricant ocimo, hirci barbule, porro, allio, cepis, ampelopraso, hyacintho, scorodopraso, ophioscorodo, saluæ, rutæ, hormino, ligustico, seseli Aethiopico, sisoni, hipposelino, smyrnio, melanthio, phalangio, rubiæ, sideriti primæ, uerbasco, laurole, narcisso, syluestri cucumeri. In longum uerò protensum proferunt semen seseli Massiliense, ligusticum, sison, hipposelinum, cuminum, narcissus, fœniculum. Quadratum spectatur seseli Massiliense, & libanotidi: triquetrum uerò staphidi agricæ, & lathyri. Geminatum semen ferunt tordylium, abysson, æthiopsis, mercurialis altera. Dissident etiã sapore semina: nanq; acre id proferunt porrum, cepæ, allium, ampeloprasum, scorodoprasum, sinapis, nasturtium, erysimum, struthium, cyclaminus altera, dracunculus, origanum, panax Herculeum, seseli Massiliense, tordylium, anisum, hipposelinum, fœniculum, pyrethrum, peucedanum, cardamomum, clematis secunda, smilax aspera, thlaspi, hydropiper, ptarmica, arum, lepidium, ligusticum, & siliquastrum, quod Indicum appellant piper. Olorato semine pollent omnia cardamomi Arabici genera, panaces Herculeum, meon, carum, panaces Aselepium, elaphoboscium, ligusticum, hipposelinum, smyrnium, fœniculum, daucus, pastinaca syluestris, melanthium, isopyrum, bunium, origanum, ammi, libanotis. Amrum semen inest Aethiopico seseli, omni absinthiorum generi, abrotono, chamaecisso, gentianæ, sesamoidi. In magnam denique duritiem semen coalescit asparago, perichlymeno, & rusco. Harum itaque rerum, qui exactam cognitionem fuerit adeptus, is in hac præstantissima facultate absque illo impedimento poterit peritissimus euadere. Verum enim uero ne quid intactum relinquatur, quod in hac facultate tum utile, tum necessarium existimari possit, ob id scire conuenit, quòd permulta creauit natura rerum omnium parens, quæ inter se uel maxime consentiunt, uel admodum differunt. Quo fit, ut nihil hac re admirabilius sit in tota natura, nihilq; scitu exoptatius. Quapropter nec ab re quidem fuerit hæc etiã cæteris adnectere, paucisq; perstringere, & de his præsertim agere, quæ ad simplicium medicamentorum materiam spectant. Tam igitur pertinnaci odio sese prosequuntur quercus, & olea, ut non solum non uiuant, neque germinent, si altera effossa, in eius serobe altera implantetur; sed etiã altera alteram interficiat, si fortè prope oriantur. Nec minor inter brassicam, & uitem antipathia cernitur: quandoquidem obseruatum sit, uitem, ad cuius radices asita fuerit brassica, non paruo interuallo sponte sua refugere. Ideo nil mirum, si tantum brassicam contra temulentiam pollere credant, quodq; Germani quotidianis mensis id olus semper apponant, ut uini noxam effugiant. Nec secus brassicam oderunt origanum, ruta, & cyclaminus, atque illa uites: quippe perspectum est, quòd si seratur brassica iuxta quamlibet explicatarum, confestim cadit, totaq; contabescit. Scilla adeo ueneficis, & admurmurantium incantationibus aduersatur, ut in lumine ianue domus integra suspensa ab omni eorum noxa eos, qui inhabitant, uindictet. Quocirca non temere à doctissimis rerum naturalium investigatoribus memorie proditum est, omnes in uniuersum stirpes, quibus scilla adita profiliat, non modò asseruari ab omni aëris intemperie, animaliumq; noxa; sed etiã letiores, feracioresq; euadere.

40 Ferula in pabulo asinis gratissima est, eosq; mirificè alit: quæ tamen, si ab equis, uel bobus edatur, ueneni præsentanei modo eos interficit: tanetsi nulla prorsus noxa ea quoq; ab hominibus edatur prima foliorum germinatione. Rhododendri flores, & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis uenena sunt: hominibus uerò contra serpentium morsus præsidia. Cicuta est tuta homines enecat: item & quadrupedes. nihilominus sturni innocuè eius semine uescuntur. Cucumeres aquam ita diligunt, ut si uas aquæ plenum, dum plantis inheret, illis subijciatur, admodum longiores effecti, mire in illam descendunt. Contra oleum suppositum sic refugiunt, ut in banos recuruentur. quandoquidem in uniuersum oleum omnibus, quæ feruntur plantis, inimicum est. Quo fit, ut planta quælibet, quæ fuerit eo peruncta, facile perarescat, & moriatur. Ob id enim admirandum non est, si arbores, quæ oleum ferunt, ac resinam mittunt, cæterarum insitiones aspernantur: quemadmodum eas non respuunt aliarum nonnullæ, quæ nec oleum nec resinam fundunt. siquidem sepe conspecta est quercus pyra ferre, platanus poma, myrtus punica mala, oxyacantha mespila. At nunquam uise sunt pinus, larix, picea, abies, olea, insitionis adminiculo, alios ferre fructus, quam proprios. Grandinis impetum, item & fulminis ictum arcet pellis hyenæ, crocodili, hippopotami, & uituli marini: neque fulmine ictuntur ficus, & laurus. Caprificorum grossi domesticis ficis appensi, non solam eorū fructus decidere prohibent, sed etiã caducos ad maturitatem usq; remorantur. Apium tantò celerius adolescit in hortis, quanto magis atteritur, & calcatur: cum tamen secus, & contra eueniat de reliquis plantis. Tenerescunt galli, esuiq; aptiores redduntur, qui iugulati prius in arbore fici pependerint. Carnes putredine diutius illas asseruantur, quibus æneus clauus fuerit infixus. Corpora ista fulmine, etsi exiccantur, nunquam tamen putrescunt. Quare non immeritò poeta ille damnatur, qui Phæthontem cecinit de cælo tactum quibusdam in uallibus computruisse. Sed maiore miraculo nobis illud sese offert, quòd scilicet fulminis ictu è loculis aurum adimatur illis illæsis, ac ne confuso quidem ceræ signo: pariterq; ex dolio uinum euanescat, dolio nullibi fracto. Quid enim hoc mirabilius è Martia princeps Romanarum grauida ista fulmine, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud incommodum uixit. Mentha lacti imposita densari ipsam in caseum non sinit. Murenæ pisces ferula tactæ statim moriuntur. Scorpiones item admodum delphinio herba, aut

Sympathia, & antipathia rerum quarundam pro simplicium materia.

lychnide sylvestri, aut aconiti radice, quod pardalianches uocant, adeo torpescunt, & stupidi redduntur, ut potius mortui, quam uiui existimentur: ueruntamen albi ueratri contactu mirifice excitantur, uiresq; deperditas recuperant. Succo cotule manus illita apium, uesparumq; aculeo non instantur. Quod item malua praestat oleo contusa, corporisq; membris illita. Qui polemoniae radicem gestauerit, a scorpionibus non icitur: etsi ictus sit, nulla neq; molestia, neq; noxa afficitur. Porro tanta est arundinis, & filicis discordia, ut arundine uomeri annexa, filices in agro enatae penitus deperdantur. At contra magnam inter se ineunt amicitiam arundines, & asparagi: quippe in arundinetis sati longè letiores, quam alibi adoleseunt: quemadmodum & uites, quae ulmos, populosq; scandunt. Magna insuper conueniunt amicitia myrtus, & olea: item haec, & ficus. Orobanche sola praesentia legumina strangulat. Metellarum nucum esu peculiarius enecantur canes, quam caetera animalia. Cimices lectularij si uiui deuorentur, non solum quartanis febribus remedio sunt, sed etiam percussis ab aspidē profunt. Martyres, feles, & mustela gallinas non attingunt, quae rutae succo fuerint perunctae: neque uulpes eas inuadunt, quae pulmonem uulpinum comederint. Viper a fagi ramulo obuiam facta gressum sistit, & ueluti attonita manet. quod item facit arundine etiam leuiter percussa. Furens elephas ariete tantum conspecto mansuescit: nec est taurus tam ferrox, qui fico arbori adalligatus non mitescat. Magnes lapis mirè ferrum ad se trahit: at si alio confricetur, id neutiquam agit, nisi sanguine hircino lotus uim ab alio obsessam redimat. Succinum paleas, & fistucas ad se trahit: nihilominus oleo illitum eas respuit. Equi, quos lupus momorderit, & pernici cursu, & prolifica probitate pollebunt: at si luporum uestigia calcauerint, curibus obstupescunt, ac conuelluntur. Carnes ouille a luporum morsibus dilaniatae, caeteris teneriores, & gustatu suauiores existunt: at earum lana uestibus contexta, pediculos creat. Leo animal ferocissimum praesentem gallum mirum in modum ueretur, ac magis terrore concutitur audito eius cantu. Gallinacci pulli elephantem, bouem, & equum minime metuunt: atqui si umbram tantum milui in aere uolantis conspexerint, ad matrem maxime perterriti confugiunt. Nec secus agunt oues, & agni lupo conspecto. Idem lupo scillae bulbo contacto quam primum sideratur. Hyenae umbra contacti canes obmutescunt. item hyenae ipsius lingua a latratu, ac morsu canum etiam mordacissimorum ferentem uindictat. Polypodium herba cancro animali admodum efficit, ut is paruo temporis tractu tum integentes crustas, tum ungues e pedibus abieciat. Ciconiae platani folijs nidos implent, ut inde uespertilionis abigant, quibus cum ingens odium gerunt. Hirundines apium comportant, ut tinea, & blattas nidis inimicas arceant: item & chelidonium maius, quo obcaecatis pullis uisum restituant. Caeterum lauri folia nidulis important palumbas, accipitres hieracium, cornuarum, upuae adiantum, cornices supinam uerbenacum, turdus myrtum, perdux arundinem, ardeola carum, aquila callitrichum, galerita gramen, cygni uiticem, ut a diuersis animalium iniurijs se uindictent, aut ab alio quocunq; quod noxam adferre possit: tam admirabilis in uolatilibus, & quadrupedibus habetur ipsius naturae instinctus, circa rerum uires absconditas. Catus quadam herba adeo gaudet, ut illi catariae nomen recentiores indiderint. Ranae iuncum, ranunculum, & stoebeum diligunt. Testudines, & ciconiae origanum adamant. Serpentes sceniculi affricatu uisum recuperant. Leo deuorata simia febrem efficacissime discutit. Ceruae, & ferae caprae non modo dictami pabulo illata uulnera in Creta insula sanant, sed & infixam tela uenatoribus reiciunt. Vrsi formicas deuorant, ubi mandragoram degustauerint, quibus mirifice sanantur. Elephantes deuorato chamaeleonte animal oleari frondes depascuntur, quibus incolumes euadunt. Anseres, anates, ac reliquae aquaticae aues siderite tantum herba suis incommodis medentur: sicuti gallina belxincem deuorant, grues iuncos, panthera humanum stercus, apri hederam, & cinaram ceruae. Praeterea rhabarbaro flaua bilis e corpore deieciatur, itemq; manna, & scammonio: pituita colocynthide, & turpeto: bilis uero atra helleboro, & Armenio lapide: sicuti & uenena theriaca superantur. Oculorum egritudines curant solo contactu sapphiri & anthracis. Ebrietas amethysto lapide arceatur. Sanguinis defluxus iaspide sistitur. Topatio appenso uenus infirma redditur: item & uitio lecto cubantibus strata. Formicae alis uespertilionis, & upuae corde fugantur. Quin & serpentes ueterum calciamentorum suffitu abiguntur: ut blattae, & papiliones hircino iocinore incenso. Torpedo piscis non modo manu, sed & longiori hasta contacta tangentis brachium stupidum reddit, quanuis ualidissimis musculis constet. Catablepha quemcunq; oculo conspexerit, enecat, & si per mille passus distet. Nec inter homines desunt, qui laudibus, & oculorum intuitu conspectos effascinent. Caeterum si caeterarum uolatilium pennae aquilinis permisceantur, breui carie contabescunt: quemadmodum testudinum chorae contacte disrumpuntur, si una tantum ex lupi intestino parata inter eas resonet. Eodem pariter modo tympana ouina pelle constructa franguntur, si tympanum lupina membrana cõtectum inter alia pulsatur. Tanta muscis, tibijs, caeterisq; id genus instrumentis facultas aduersus tarantulae uenenum inest, ut languentes etiam inuitos non modo ad choreas, saltationesq; alliciat, sed etiam persanet. Quinetiam tanta ui pollent Marfi, ac Psilli contra serpentes, ut eos solo contactu enecent. Taurus perunctis rosaceo naribus statim uertigine corripitur. Lapis Thracius aqua madens igni admotus praeter rerum naturam flammam statim concipit, nec restinguitur, nisi affuso oleo. Sed de his haecenus: quandoquidem breuitati studentes plura adhuc silentio praetereunda duximus.

† Hic locus (ut mihi retulit excellentiss. medicus Augustinus Gadaldinus) in antiquo codice ita legebatur: ἔσ ὄγκων διαφορὰς ἕκαστον αὐτῶν ἀναφέροτες. Id est: in tumorum differentias unumquodque ipsorum referentes. Quae lectio non solum ob id magis probari posset, quam uulgata, quod dogmatica sit, illudq; dogma innuat, quod facultatum medicamentorum causam in tumores, & meatus referebat; sed quod etiam eius dogmatis meminerit Galenus lib. primo de simpl. medicamentorum facultate cap. primo, his uerbis. Ἴσὺς μὲν γὰρ εἰς τὰ μέγιστα, καὶ τὰ σμικρὰ, καὶ τὰς θέσεις τῶν ὄγκων τε καὶ πόρων ἀναφέρουσιν. Hoc est: Quidam enim in magnitudines, figuras, & situs tumorum & meatum referunt.